

Översättning av geografiska namn från svenska till kroatiska och omvänt

---

Fulir, Sandra

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:292075>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-31**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Sandra Fulir

Översättning av geografiska namn från svenska till kroatiska och omvänt

Masteruppsats

Handledare:

Sara Profeta
Nina Šarić

Zagreb, mars, 2022

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	1
2.	Geografiska namn och deras översättning.....	2
2.1	Analys.....	4
2.1.1	Bebyggelsenamn	4
2.1.2	Artefaktnamn.....	6
2.1.3	Naturnamn	7
3.	Svenska texter och kroatiska översättningar	10
3.1	Polismördaren.....	10
3.1.1	Polismördaren – översättning	23
3.2	Smeg kaffemaskin	36
3.2.1	Smeg kaffemaskin – översättning	41
3.3	Göteborgs historia och arv.....	47
3.3.1	Göteborgs historia och arv – översättning.....	52
4.	Kroatiska texter och svenska översättningar	57
4.1	Nacionalni park Plitvička jezera.....	57
4.1.1	Nacionalni park Plitvička jezera – översättning	59
4.2	Park prirode Kopački rit.....	62
4.2.1	Park prirode Kopački rit – översättning	65
4.3	Javni natječaj	68
4.3.1	Javni natječaj – översättning	74
4.4	Jadransko more.....	82
4.4.1	Jadransko more – översättning	85
4.5	Obala	89
4.5.1	Obala – översättning.....	93
5.	Litteraturlista	97

1. Inledning

I denna masteruppsats ska jag diskutera problematiken, d.v.s. några utmaningar och svårigheter som uppstår vid översättning av geografiska namn från svenska till kroatiska och från kroatiska till svenska. Det kan vara svårt för en läsare att veta vad ett specifikt namn syftar på, eftersom läsaren ibland inte är bekant med källspråkets kultur. På grund av detta måste översättaren hitta en översättningsstrategi som skulle vara passande för ett visst ortnamn, textens typ och målläsare.

Denna masteruppsats består av fyra delar: inledning, teori och analys, svenska källtexter och deras översättningar till kroatiska samt kroatiska källtexter och deras översättningar till svenska. I inledningen introduceras uppsatsens tema och presenteras texter som valts för översättningen. Förutsättning för masteruppsatsen var att välja och översätta olika texttyper. I den andra delen ska jag ge en teoretisk bakgrund om geografiska namn och beskriva och förklara de översättningsstrategier som jag bestämde mig för att använda vid översättningen av geografiska namn i både svenska och kroatiska texter. Den tredje delen består av de svenska källtexterna och deras översättningar till kroatiska, medan den fjärde delen består av de kroatiska källtexterna och deras översättningar till svenska.

Sammanlagt har jag översatt åtta texter – tre från svenska till kroatiska och fem från kroatiska till svenska. Den första texten är en skönlitterär text – två kapitel från Maj Sjöwall och Per Wahlöös roman, deckaren *Polismördaren*, som tillhör serien *Roman om ett brott* och är den nionde och näst sista boken i serien av romaner om kriminalkommissarie Martin Beck. Den andra texten är en artikel om Göteborgs historia som finns på staden Göteborgs officiella webbsida. I texten nämns några av stadens viktiga stadsdelar och bebyggelser. Den tredje svenska texten är en teknisk text, ett utdrag ur en bruksanvisning om hur man använder en kaffemaskin. De andra fem texterna är texter på kroatiska. Den första texten är en turistisk text om nationalparken Plitvicesjöarna som är hämtad från Plitvicesjöarnas officiella webbsida. Den andra texten är också en turistisk text om naturparken Kopački rit. Den tredje texten är en juridisk text – en offentlig handling utlyst av Zagrebs län. De fjärde och femte texterna är två artiklar om Adriatiska havet och adriatiska kusten skrivna av Goran Šafranek,

biolog, författare och fotograf. I texterna beskrivs Adriatiska havet och kusten ur ett geografiskt perspektiv.

2. Geografiska namn och deras översättning

”Ortnamn är ett gemensamt ord för alla namn på geografiska objekt och områden (...). Ortnamn är namn på världsdelar, länder, städer, byar, gårdar och torp, på gator, broar, parker och torg, på hagar, åkrar och ängar, på sjöar, åar, berg, dalar, stigar, grindar, diken, stenar och mycket annat.”¹ Ortnamn är faktisk geografiska namn, det vill säga ”det samlande begreppet för namn på geografiska platser”.² Enligt Lantmäteriet är ortnamn ”under en viss tid och i en viss krets av människor entydig benämning på en bestämd geografisk lokalitet”.³

I sin bok *Ortnamnen i Sverige* (1988: 7) delar Bengt Pamp ortnamn i två huvudkategorier, enligt det slags lokaler som namnen betecknar: kulturnamn och naturnamn. Kulturnamn är ”benämningar på sådana företeelser som har skapats av eller på ett avgörande sätt formats av människan” (Pamp 1988: 7). De kan delas upp i tre kategorier: bebyggelsenamn, ägonamn och artefaktnamn. Bebyggelsenamn är ”namn på alla slags bebyggelser och administrativa områden, från hus, gårdar och byar till socknar, häradar, landskap och länder” (Pamp 1988: 7). Ägonamn är namn på åker och äng. Artefaktnamn är en ganska heterogen samling, de är benämningar på olika slags människoskapade företeelser som parker, lekplatser, vägar, hamnar, dammar, broar och monument. Fabriker tillhör också denna kategori.⁴ Naturnamn är ”benämningar på av naturen skapade och formade lokaliteter” (Pamp, 1988: 7). Naturnamn är indelade efter de olika slag av lokaliteter som namnen betecknar – t.ex. vattendragsnamn, sjönamn, önamn, höjdnamn, dal- och sänknamn o.s.v. (Pamp, 1988: 7).

Enligt Ingo (2007: 137) har egennamn inte någon egentlig betydelse, utan de har endast som uppgift att som ett slags etiketter identifiera individer. Om det inte finns någon betydelse,

---

¹ <https://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/fragor-och-svar/ortnamn/>

² <https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/lar-dig-mer-om-ortnamn-i-sverige/om-ortnamn-i-sverige>

³ <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Ortnamn/vad-ar-ortnamn/>

⁴ <https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/lar-dig-mer-om-ortnamn-i-sverige/om-ortnamn-i-sverige>

finns det inte något att översätta, och av detta, enligt Ingo (ibid.), följer att egennamn inte går att översätta. Detta stämmer inte eftersom ortnamn går att översätta. Eftersom ljudkombinationer som används som namn inte passar lika bra in i alla språk, anpassar man svåruttalade namn till det egna spåkets skriv- och uttalsvanor (ibid.). De flesta språk har egna nationella former för en del utländska namn på städer och orter (t.ex. fr. Londres – sv. London, (ibid.), eller eng. Gothenburg – sv. Göteborg, sv. Wien – hr. Beč) eller på andra ortnamn (t.ex. hr. Plitvička jezera – sv. Plitvicesjöarna, hr. Jadransko more – sv. Adriatiska havet). Egennamn kan också vara antingen verkliga eller helt fiktiva, som ibland i skönlitteraturen och då översätts de fiktiva namnen oftare än de verkliga (Ingo, 2007: 138). Ingo föreslår också några strategier för att anpassa svåruttalade namn till målspråket. Ingo ger några regler för bruket av parallella namn på samma ort. Om det i målspråket finns en egen namnvariant för ett namn, bör denna namnvariant användas (t.ex. sv. Moskva, eng. Moscow). Om målspråket inte har sina egna namnvarianter, använder man källspråkets namnform (t.ex. New York). Dessutom, det om i källspråket finns namnvarianter som är okända i målspråket, skulle översättaren eftersträva att använda den namnform som den aktuella ortens invånare själva använder (Ingo, 2007: 137-139). Svårigheter vid översättning av ortnamn kan uppstå därför att läsaren inte känner till namnen på eller inte har besökt de platser som omtalas i texten, så att kompletteringar – förklaring av namn ofta behövs (Ingo, 2007: 134). Det betyder att fenomen, ord eller uttryck som förekommer i originaltexten förklaras. Ett av de vanligaste sätten att hjälpa läsaren att förstå främmande ord och namn är att i text som översätts inskjuts ett förklarande ord eller uttryck. Ingo ger olika typ av kompletteringar. Ett exempel är korta, berättigade kompletteringar:

Ils partent d'Orly.

De startar från Orly-**flygfältet**.

Det andra exemplet är mer omfattande kompletteringar som kan infogas i texten och kan avskiljas med kommatecken eller parenteser:

He would be unable to go back to his home in Barrow.

Han skulle inte kunna återvända till sitt hem i Barrow, **en liten stad på Alaskas nordkust**. (Ingo, 2007: 135)

Dessutom skriver Ingo (2007: 136) att ”originaltextens typ inverkar i stor utsträckning på behovet av kompletterande förklaringar. I texter av informativ karaktär (facklitteratur, läroböcker och uppslagsverk) behövs de oftare och är dessutom mera omfattande än i skönlitteraturen, där de vanligen är av den kortare typen”. Ingo nämner att inom skönlitteraturen är det vanligt att översättaren bevarar de främmande namnen för att ge lokalfärg åt framställningen (ibid.).

2.1 Analys

I det följande avsnittet ska jag analysera mina översättningar av ortnamn och översättningsstrategier som jag använde. Översättningsstrategier beror på texttyp, målläsare och ortnamnets funktion i en text. Detta betyder att översättaren ibland kan utelämna ortnamnet ur måltexten om han eller hon anser att det är lämpligt och att det inte ska påverka måltextens innehåll eller betydelse. För att det ska vara lite lättare att följa analysen, ska jag dela mina översättningar upp enligt Pamps kategorier av ortnamn, det vill säga under kulturnamn – bebyggelsenamn och artefaktnamn samt naturnamn.

2.1.1 Bebyggelsenamn

Under bebyggelsenamn räknar Pamp upp namn på alla slags bebyggelser och administrativa områden, landskap och länder, städer, hus, gårdar och byar. Jag ska också analysera namn på olika byggnader.

När det gäller namn på städer, har jag i mina översättningar använt källspråkets namnform (”Uppsala”, ”Stockholm”, ”Malmö”, ”Göteborg”, ”Nya Lödöse”). Anledningen till detta är att det inte finns målspråkets, det vill säga en kroatisk namnform för dessa ortnamn. För staden ”Köpenhamn”, landet ”Sverige” och kontinenten ”Europa” har jag använt målspråkets, det vill säga en kroatisk namnform ”Kopenhagen”, ”Švedska” och ”Europa” och följer Ingo, som skriver att ”om det i målspråket finns en egen namnvariant för ett namn, bör denna namnvariant användas” (Ingo, 2007: 137). Med ortnamn ”Färjenäs” tillade jag en kort förklaring (”mjesto Färjenäs”) eftersom jag ansåg att en kroatisk läsare inte skulle förstå namnets denotation.

Angående översättning av namn på stadsdelar, har jag också använt källspråkets namnform eller transkribering tillsammans med en kort förklaring av ortnamn, det vill säga komplettering. Jag använde transkribering för alla geografiska namn som inte har sina egna namnvarianter i målspråket: ”Södermalm” – ”čtvrť Södermalm”, ”Norrmalm” – ”čtvrť Norrmalm”, ”Gamla Stan” – ”čtvrť Gamla Stan”, ”Ljunghusen” – ”naselje Ljungusen”, ”Henriksdal” – ”naselje Henriksdal”, ”Gamlestaden” – ”gradska čtvrť Gamlestaden”, ”Majorna” – ”čtvrť Majorna”, ”Olskroken” – ”čtvrť Olskroken”, ”Frihamnen” – ”čtvrť Frihamnen”. På några ställen i texten har jag bara använt källspråkets namnvariant utan någon förklaring eftersom jag ansåg att det skulle avbryta berättelsens händelseförlopp, speciellt när ortnamn uppkom i dialoger (”Solna”, ”Västberga”) i romanen *Polismördaren*. På några ställen var redan i källtexten förklarat vad för ortnamn det handlar om (”Vasastaden”, ”Lorensberg”, ”Lindholmen”, ”Lundby”, ”Brämaregården”, ”Rambergsstaden”, ”Eriksberg”) så jag förklarade det när jag översatte texten till målspråket.

När jag översatte de kroatiska källtexterna till svenska, använde jag samma princip som för översättning av städer och länder, det vill säga jag använde målspråkets namnvariant ”Hrvatska” – ”Kroatien”, ”Mletačka i Dubrovačka Republika” – ”republiken Venedig och republiken Ragusa”, ”Slovenija” – ”Slovenien”, ”Bosna i Hercegovina” – ”Bosnien och Hercegovina”, ”Crna Gora” – ”Montenegro”, ”Albanija” – ”Albanien”, ”Grčka” – ”Grekland”, ”Italija” – ”Italien”. Jag använde samma strategi för översättning av namn på län och städer: ”Ličko-Senjska županija” – ”Lika-Senjs län”, ”Karlovačka županija” – ”Karlovacs län”, ”Osječko-baranjska županija” – ”Osijek-Baranjas län”, ”Zadarska županija” – ”Zadars län”, ”Trst” – ”Trieste”, ”Venecija” – ”Venedig”.

Förutom transkribering, skrev jag en kort förklaring där jag ansåg att det skulle vara nödvändigt så att en genomsnittlig svensk läsare förstår ortnamnens denotation: ”Baranja” – ”regionen Baranja”, ”Dalmacija” – ”regionen Dalmatien”, ”Primošten” – ”orten Primošten”, ”Komiža” – ”staden Komiža”, ”Zadar” – ”staden Zadar”, ”Ljubač i Plemići” – ”orterna Ljubač och Plemići”, ”Dinjiška i Vlašići” – ”orterna Dinjiška och Vlašići”, ”Nin och Pag” – ”städerna Nin och Pag”, ”Omiš” – ”staden Omiš”, ”Orebić” – ”orten Orebić”, ”Baška” – ”orten Baška”, ”Rovinj” – ”staden Rovinj”, ”Omiš” – ”staden Omiš”.

På några ställen i texten var namnets denotation redan skriven: ”mjesto Orlec” – ”orten Orlec”.

I de översatta texterna finns några namn på byggnader. Jag använde källspråkets namnvariant, det vill säga transkribering och en kort förklaring av vad namnet betecknar: ”Karlavagnstornet” – ”neboder Karlavagnstornet”. På några ställen var ortnamnets denotation redan skriven i texten: ”Långholmens fängvårdsanstalt” – ”zatvor Långholmen”, ”Södra polishuset” – ”policijska stanica Södra”, ”Röhsska museet” – ”muzej Röhsska”, ”Lorensbergsteatern” – ”kazalište Lorensbergsteatern”, ”Konstmuseet” – ”muzej Konstmuseet”.

2.1.2 Artefaktnamn

Artefaktnamn är, enligt Pamp (1988), namn på gator, vägar, torg, parker, lekplatser, hamnar, dammar, broar och monument samt fabriker. Vid översättning av artefaktnamn har jag använt mig av transkribering. Jag har behållit källspråkets namnvariant och tillfogat en kort förklaring där jag ansåg att läsaren inte skulle förstå namnets denotation: ”Rosundavägen” – ”ulica Råsundavägen”, ”Västerbron” – ”most Västerbron”, ”Skeppsbron” – ”ulica Skeppsbron”, ”Köpmangatan” – ”ulica Köpmangatan”, ”Södermalmstorg” – ”trg Södermalmstorg”, ”Peter Myndes Backe” – ”ulica Peter Myndes Backe”, ”Götgatan” – ”ulica Götgatan”, ”Medborgarplatsen” – ”trg Medborgarplatsen”, ”Björns Trädgård” – ”park Björns Trädgård”, ”Kungsportsplatsen” – ”trg Kungsportsplatsen”, ”Esperantoplatsen” – ”trg Esperantoplatsen”, ”Avenyn” – ”bulevar Avenyn”, ”Stora hamnkanalen” – ”kanal Stora hamnkanalen”, ”Porter-bryggeriet” – ”pivovara Porter-bryggeriet”, ”Margarinfabriken” – ”tvornica margarina Margarinfabriken”, ”Rosenlunds spinneri” – ”predionica pamuka Rosenlunds spinneri”, ”Liseberg” – ”zabavni park Liseberg”, ”Klippan” – ”ulica Klippan”, ”Götaplatsen” – ”trg Götaplatsen”, ”Sannegårdshamnen” – ”luka Sannegårdshamnen”.

I romanen *Polismördaren* utelämnade jag ”Humlegården”, ”Kungsträdgården” och ”Sergels torg” och skrev ”parkovi” och ”trg” utan källspråkets namnform eftersom det inte var så viktigt för romanens handling och jag ansåg att läsaren kunde förstå berättelse även utan dessa artefaktnamn.

Det är intressant att se att den sista delen av namnet anger vad för slags lokalitet det handlar om. En svensk läsare vet att t.ex. ”Köpmangatan” är en gata eller att ”Södermalmstorg” är ett torg men en genomsnittlig kroatisk läsare förstår inte vad ordet *gata*

eller *torg* betyder. Därför är, om ortnamnet nämns för första gången, en kort förklaring av namnets denotation nödvändig. Vid översättning av sådana geografiska namn till målspråket är det viktigt att översätta geografiska namn i deras originalform ("ulica Köpmangatan", istället för "ulica Köpman") eftersom jag tycker att det skulle vara riktigare. Om läsaren, t.ex. vill leta efter "Köpmangatan" på en karta, skulle det inte vara möjligt att hitta den om läsaren söker under namnet "Köpman". Dessutom skriver Ingo (2007: 138) att om målspråket inte har sina egna namnvarianter, använder man källspråkets namnform.

När själva ortnamnet förklarades i texten, d.v.s. vad det syftar på, skrev jag bara källspråkets namnvariant, utan någon förklaring ("Långholmsparken", "Göta Älvbron", "Älvsborgsbron").

2.1.3 Naturnamn

Naturnamn anses vara namn på sjöar, hav, näs, öar, berg, vattendrag, myrar, grottor o.s.v. Vid översättning av de flesta naturnamn har jag använt mig av transkribering. Jag bevarade källspråkets namnvariant, tillsammans med en kort förklaring av naturnamnet där jag ansåg att läsaren inte skulle förstå namnets denotation: "Hisingen" – "otok Hisingen".

I många naturnamn anger den sista delen av namnet vad för slags lokalitet det handlar om men eftersom en genomsnittlig kroatisk läsare inte kan namnets denotation, är en kort förklaring nödvändig: "Riddarfjärden" – "zaljev Riddarfjärden", "Göta älv" – "rijeka Göta älv".

När det gäller översättningen av kroatiska källtexter till svenska, använde jag källspråkets namnvariant och en kort förklaring av naturnamnet, d.v.s. komplettering: "Gorska Hrvatska" – "den bergiga delen av Kroatien (Gorska Hrvatska)", "Pašman" – "ön Pašman".

När naturnamnens denotation var redan skriven i kroatiska källtexten, översatte jag denotationen och bevarade källspråkets namnvariant – transkribering: planinski lanac "Mala Kapela" – "bergskedjan Mala Kapela". När i texten nämns en annan bergskedja, skrev jag bara källspråkets namnvariant "Lička Plješivica" – "Lička Plješivica". De andra exemplen med denotationen är: "jezera Prošćansko jezero, Ciginovac, ..." – "sjöar Prošćansko jezero, Ciginovac, ...", "slapovi Sastavci" – "vattenfallet Sastavci", "rijeka Korana" – "floden Korana", "jezera Kopačko jezero i Sakadaš" – "sjöar Kopačko jezero i Sakadaš", "rijeka Po"

– ”floden Po”, ”otoci Cres, Krk i Brač” – ”öarna Cres, Krk och Brač”, ”otoci Unije, Ilovik, Susak, Vele i Male Sakrane” – ”öarna Unije, Ilovik, Susak, Vele och Male Sakrane”, ”otok Plavnik” – ”ön Plavnik”, ”poluotok Lopar” – ”halvön Lopar”, ”otočna skupina Kornati” – ”ögruppen Kornati”, ”Brač, Hvar, Šolta i Vis – skupina velikih otoka” – ”störa ögruppen Brač, Hvar, Šolta och Vis”, ”pučinski otoci Jabuka i Brusnik” – ”havsöarna Jabuka och Brusnik”, ”talijanski otok Pianosa” – ”italienska ön Pianosa”, ”vulkanska pličina Seget” – ”vulkaniska grundet Seget”, ”vapnenački otočić Barjak” – ”en liten kalkstenön Barjak”, ”pjeskoviti otok Susak” – ”sandön Susak”, ”uvala Sakarun ili Saharun” – ”viken Sakarun eller Saharun”, ”močvara Palud” – ”träsket Palud”.

För några naturnamn i de kroatiska källtexterna finns målspråkets namnform, det vill säga svenska har sina egna namnvarianter: ”Dunav” – ”Donau”, ”Drava” – ”Drava”, ”Jadransko more” – ”Adriatiska havet”, ”Sredozemno more” – ”Medelhavet”, ”Jonsko more” – ”Joniska havet”, ”Otrantska vrata” – ”Otrantosundet”, ”Južnojadranska kotlina” – ”Södra Adriatiska bassängen”, ”Palagruški prag” – ”Palagružatröskeln”, ”Istra – Istrien”, ”Tršćanski zaljev” – ”Triestebukten”, ”Dinaridi” – ”Dinariska alperna”, ”Elafitski otoci” – ”Elafitöarna”, ”Vransko jezero” – ”Vranasjön”, ”Karinsko more” – ”Karin-havet”, ”Novigradsko more” – ”Novigrad-havet”.

När det skulle vara tydligt för en svensk läsare vad det handlar om, skrev jag en kort förklaring och använde mållspråkets namnvariant (transkribering): ”Istra” – ”halvön Istrien”, ”Učka i Velebit” – ”bergen Učka och Velebit”, ”Rab” – ”ön Rab”, ”Pag” – ”ön Pag”, ”Korčula, Lastovo i Mljet” – ”öarna Korčula, Lastovo och Mljet”, ”Vis” – ”ön Vis”, ”Srakane” – ”ön Srakane”, ”Velo i Malo blato” – ”ornitologiska reservat Velo och Malo blato”, ”Ravni kotari” – ”området Ravni kotari”, ”Zrmanja i Karišnica” – ”floder Zrmanja och Karišnica”, ”Dugi otok” – ”ön Dugi otok”, ”Vidova gora” – ”berget Vidova gora”.

På några ställen skrev jag bara naturnamn, utan någon förklaring, eftersom det var tydligt i texten vad det handlar om: ”Mura” – ”Mura”, ”Velebit” – ”Velebit”, ”Biokovo” – ”Biokovo”, ”Brijuni” – ”Brijuni”, ”Lošinj” – ”Lošinj”, ”Zlarin, Krapanj i Žirje” – ”Zlarin, Krapanj och Žirje”, ”Elafitski otoci – Šipan, Lopud i Koločep” – ”Elafitöarna – Šipan, Lopud och Koločep”, ”Neretva” – ”Neretva”, ”Cetina” – ”Cetina”.

I översättningen av texten om Kopački rit, utelämnade jag naturnamnet ”Podunavlje” eftersom jag tyckte att det inte var betydande för en svensk läsare.

Syftet med mitt arbete var att analysera olika översättningsstrategier som kan användas vid översättning av geografiska namn. Översättaren måste välja den riktiga översättningsstrategin som beror på översättningsituationen, det vill säga på texttyp, målläsare och ortnamnets funktion i en text. Ibland kan översättaren utelämna ortnamnet, som t.ex. i skönlitteraturen ("(...) i Humlegården, Kungsträdgården och på Sergels torg" – "(...) u parkovima i na trgu"), eller i turistiska texter ("Najveće je rastilište i mrijestilište slatkovodne ribe u Podunavlju." – "Det är det största hemvisten för sötvattenfisk och platsen där de parar sig."), särskilt om det inte är viktigt för eller påverkar händelseförlopp och textens innehåll. I fackspråkliga texter eller läroböcker som förmedlar kunskaper och information och där ortnamn är en viktig del av textens innehåll kan översättaren inte utelämna ortnamn. I det fallet måste översättaren använda målspråkets namnvariant om det finns eller använda källspråkets namnform.

3. Svenska texter och kroatiska översättningar

3.1 Polismördaren

II

Utanför ett hyreshus vid Råsundavägen i Solna stod en bil parkerad. En svart Chrysler med vita stänkskärmar och ordet POLIS i kraftig vit blockskrift på dörrar, motorhuv och bagagelucka. Genom att klistra vit tejp över B:ets undre rundel i den bakre registreringsplåtens bokstavskombination BIG, hade någon ytterligare fastslagit fordonets identitet.

Strålkastarna och innerbelysningen var släckta, men ljuset från gatlyktorna reflekterades svagt i blanka uniformsknappar och vita koppel inne i bilens framsäte.

Trots att klockan bara var halv nio och oktoberkvällen vacker och stjärnklar och inte särskilt kall låg den långa gatan tidvis helt öde. Hyreshusens fönster på bägge sidor om gatan var upplysta och i några av dem syntes det kalla blåa skenet från en TV-skärm.

En och annan förbipasserande kvällsvandrare tittade nyfiket på polisbilen men tappade genast intresset då dess närvaro inte tycktes vara förenad med någon märkbar aktivitet. Allt som fanns att se var två vanliga poliskonstaplar, som satt och slöade i sin bil.

Männen i bilen skulle inte heller haft någonting emot en smula aktivitet. De hade stått parkerade i över en timme och hela tiden hade deras uppmärksamhet varit riktad mot en port snett över gatan och ett upplyst fönster på bottenvåningen, till höger om porten. Men de kunde vänta. De hade vannan inne.

Om man tittade närmare på dem skulle man kanske göra den reflexionen att de inte riktigt såg ut som helt vanliga poliskonstaplar. Deras klädsel var det inget fel på, den var helt reglementsenslig och varken koppel, batong eller pistol i hölster saknades. Felet låg i att föraren, en korpulent man med jovialisk framtoning och vaken blick, och hans kamrat, som var smärtare och satt en aning hopsjunket med axeln stödd mot sidorutan, båda såg ut att vara närmare femtio år. Poliskonstaplar är i regel unga vältränade män och där undantag från den regeln förekommer så suppleras ofta den äldre polisen med en yngre kollega.

En radiobilsbesättning, vars sammanlagda ålder, som i det här fallet, översteg etthundra år, måste betraktas som en unik företeelse. Den ägde dock sin förklaring.

Männen i den svart-vita Chryslern hade helt enkelt klätt ut sig till patrullerande konstaplar och bakom den listiga maskeringen dolde sig inga mindre än chefen för riksmordkommissionen, Martin Beck, och hans närmaste medarbetare Lennart Kollberg.

Idén till förklädnaden kom från Kollberg och grundade sig på hans kännedom om den man, som de var ute för att försöka gripa. Mannen hette Lindberg, kallades för Limpan, och var tjuv. Hans specialitet var inbrott, men han hade också begått ett och annat rån och någon gång försökt sig på bedrägeri med mindre lyckat resultat. Många år av sitt liv hade han tillbringat bakom murarna, men för tillfället var han en fri man efter avtjänat straff. En frihet, som skulle bli kortvarig, om Martin Beck och Kollberg lyckades i sitt uppsåt.

Tre veckor tidigare hade Limpan promenerat in i en juvelerarebutik i centrala Uppsala och under revolverhot tvingat innehavaren att lämna ut smycken, klockor och kontanter, allt till ett sammanlagt värde av närmare tvåhundrausen kronor. Så långt var allt jämförelsevis gott och väl och Limpan kunde ha försvunnit med sitt byte om inte ett biträde plötsligt dykt upp från de inre environgerna, Limpan gripits av panik och slängt i väg ett skott, som träffade biträdet i pannan och dödade henne på fläcken. Limpan hade lyckats rymma fältet och när stockholmspolisen två timmar senare sökte honom i hans fästmörs bostad i Midsommarkransen låg han till sängs. Fästmön hävdade att han var förkyld och inte hade varit utanför dörren under det senaste dygnet och husundersökningen gav inget resultat i form av vare sig smycken, klockor eller pengar. Limpan togs i förhör och konfronterades med affärsinnehavaren, som var något tveksam beträffande rånarens identitet, eftersom denne burit mask för ansiktet. Hos polisen tvekade man emellertid inte; dels kunde man utgå från att Limpan var pank efter den långa fängelsevistelsen och en tjallare hade dessutom berättat att Limpan pratat om en stöt han planerade ”i en annan stad”, dels hade ett ögonvittne två dagar före rånet sett Limpan spankulera på gatan, där juvelerarebutiken låg, förmodligen i rekognoseringssyfte. Limpan förnekade att han någonsin varit i Uppsala och måste slutligen släppas i brist på bevis.

I tre veckor hade man haft Limpan under uppsikt i övertygelse om att han förr eller senare måste uppsöka gömstället för bytet från kuppen. Men Limpan tycktes vara medveten om att han var skuggad; vid ett par tillfällen hade han till och med vinkat åt de civilklädda polismän,

som bevakade honom, och hans enda målsättning tycktes vara att hålla dem sysselsatta. Han var uppenbarligen utan pengar; i varje fall gjorde han inte av med några, eftersom fästmän hade arbete och höll honom med mat och bostad utöver det rutinmässiga understöd han varje vecka hämtade ut från socialbyrån.

Till slut bestämde Martin Beck sig för att själv ta hand om saken och Kollberg fick den briljanta idén att de skulle förklä sig till radiopoliser. Eftersom Limpan kunde känna igen en polis på långt håll hur civilklädd han än var men sen gammalt uppträde med föraktfull nonchalans mot uniformerad personal, borde uniformen i det här fallet vara den bästa förklädnaden. Så resonerade Kollberg och Martin Beck höll med honom, om än med någon tvekan.

Ingen av dem hade hoppats på något snabbt resultat av den nya taktiken och de blev positivt överraskade när Limpan så snart han kände sig obevakad steg upp i en taxi och for till adressen vid Råsundavägen. Blotta färdstället tycktes tyda på en viss målmedvetenhet och de blev övertygade om att något var i görningen. Kunde de nu gripa honom med rånbytet och kanske också mordvapnet, så skulle han vara bunden till brottet och saken var ur världen för deras del.

Nu hade Limpan varit inne i huset snett över gatan i en och en halv timme; de hade skymtat honom i fönstret till höger om porten för en timme sen, men därefter hade ingenting hänt.

Kollberg började känna sig hungrig. Han var ofta hungrig och talade ofta om att banta. Då och då satte han i gång någon ny bantningskur men brukade snart ge upp. Han vägde minst tjugo kilo för mycket men var vältränad och i god form och när det krävdes var han förvånansvärt snabb och smidig för sin kroppshydda och sina snart femtio år.

– Det var jävligt länge sen man fick någonting i skrinet, sa Kollberg.

Martin Beck svarade inte. Han var inte hungrig men längtade plötsligt efter en cigarett. Han hade i stort sett slutat röka för två år sen, efter en allvarlig skottskada i bröstet.

– En man med min kroppsvolym behöver faktiskt lite mer än ett hårdkokt ägg om dagen, fortsatte Kollberg.

Om du inte åt så mycket så skulle du inte ha en sådan kroppsvolym och då behövde du inte äta så mycket, tänkte Martin Beck, men han sa inget. Kollberg var hans bästa vän och det här var ett känsligt kapitel. Han ville inte såra honom och han visste att Kollberg var på särskilt dåligt humör när han var hungrig. Han visste också att Kollberg hade uppmanat sin fru att hålla honom på en avmagringsdiet, som enbart bestod av hårdkokta ägg. Dieten blev dock inte särskild väl genomförd, eftersom frukosten ofta var det enda mål han åt hemma; de andra intog han ute eller i polishusets kantin och där blev det inte några hårdkokta ägg, det kunde Martin Beck intyga.

Kollberg nickade mot ett upplyst konditori tjugo meter från bilen.

– Du skulle inte vilja...

Martin Beck öppnade dörren mot trottoaren och satte ner ena foten.

– Jovisst. Vad vill du ha? Wienerbröd?

– Ja, och en mazarin, sa Kollberg.

Martin Beck återvände med kakkåsen och de satt tysta och iakttog huset, där Limpan befann sig, medan Kollberg åt och spillde smulor över uniformen. När han hade ätit färdig sköt han tillbaka stolen ytterligare ett hack och lossade på kopplet.

– Vad har du i hölstret, frågade Martin Beck.

Kollberg knäppte upp hölstret och räckte honom vapnet. En leksakspistol av italiensk fabrikat, massiv och välgjord och nästan lika tung som Martin Becks egen Walther men oduglig till annat än att smälla knallpulver med.

– Fin grej, sa Martin Beck. En sån skulle man haft när man var grabb.

Det var allmänt känt inom kåren att Lennart Kollberg vägrade att bära vapen. De flesta trodde att hans vägran berodde på någon sorts pacifism och på att han ville föregå med gott exempel eftersom han var kårens ivrigaste förespråkare mot att vapen över huvud taget skulle bäras under normal tjänsteutövning.

Detta var visserligen sant, men det var bara halva sanningen. Martin Beck var en av de få som kände till den djupaste orsaken till Kollbergs vapenvägran.

Lennart Kollberg hade en gång skjutit ihjäl en människa. Det hade hänt för mer än tjugo år sen, men han glömde det aldrig och det var nu åtskilliga år sen han bar vapen ens under kritiska och farliga tjänsteuppdrag.

Händelsen hade inträffat i augusti nittonhundrafemtio två, då Kollberg tjänstgjorde vid andra vaktområdet på Söder i Stockholm. Sent på kvällen hade larm utgått från Långholmens fängvårdsanstalt, där tre beväpnade män hade försökt frita en fånge och hade skjutit och sårat en vaktkonstapel. När utryckningsbilen med Kollberg kom till fängslet hade männen under försök att fly från platsen kvaddat sin bil mot ett broräcke uppe vid Västerbron och en av männen hade gripits. De två andra hade lyckats komma undan genom att springa in i Långholmsparken på andra sidan om brofästet. Båda männen troddes vara beväpnade och eftersom Kollberg ansågs vara en bra skytt kom han att tillhöra den grupp polismän, som skickades i parken för att försöka inringa männen.

Med pistolen i handen hade han klättrat ner mot vattnet och sen följt strandkanten bort från lyktskenet uppe på bron, medan han lyssnade och spanade in i mörkret. Efter en stund hade han stannat på en slätt berghäll, som sköt ut i fjärden och där hade han böjt sig ner och doppat ena handen i vattnet, som kändes ljumt och lent. När han reste sig igen ljöd ett skott och han hade känt kulan snudda vid rockärmen innan den slog ner i vattnet några meter bakom honom. Mannen som sköt befann sig någonstans i mörkret bland buskarna på slätten ovanför honom. Kollberg hade genast kastat sig framstupa och ålat in i den skyddande strandvegetationen. Sen hade han börjat krypa uppåt mot ett klippblock, som reste sig snett ovanför den plats, där han trodde att skytten befann sig. När han kom fram till den stora stenen såg han mycket riktigt mannen avteckna sig mot den öppna ljusa fjärden. Han stod bara ett tjugotal meter bort, till hälften vänd mot Kollberg med vapnet redo i den höjda handen och han rörde långsamt huvudet från sida till sida. Bakom honom fanns den branta sluttningen ner mot Riddarfjärden.

Kollberg hade siktat noga på mannens högra hand. Just när hans finger kramade om avtryckaren, dök någon plötsligt upp bakom mannen, kastade sig mot hans arm och Kollbergs kula och försvann lika plötsligt igen ner för sluttningen.

Kollberg fattade inte genast vad som hade hänt. Mannen började springa och Kollberg sköt igen och den här gången träffade han honom i knävecket. Sen gick han bort och tittade ner för sluttningen.

Där nere i vattenbrynet låg mannen, som han hade dödat. En ung polis från samma distrikt som han själv. De hade ofta haft vakten tillsammans och trivts ovanligt bra med varandra.

Historien hade tystats ner och Kollbergs namn hade över huvud taget inte nämnts i sammanhanget. Officiellt hade den unge polisen dött av ett vådaskott, ett slängskott från ingenstans under jakten på en farlig desperado. Kollbergs chef hade hållit ett litet tal för honom, där han varnade honom för grubbel och självförebråelser och avslutade med att påpeka att själve Karl XII en gång av misstag och slarv råkade skjuta ihjäl sin stallmästare och gode vän; en olyckshändelse som följaktligen kunde hända den bästa. Och därmed skulle saken vara ur världen, men för Kollberg gick chocken aldrig riktigt över och därför bar han nu sen många år knallpulverpistol när han måste synas vara beväpnad.

Varken Kollberg eller Martin Beck tänkte på detta när de satt i patrullbilen och väntade på att Limpan skulle visa sig.

Kollberg gäspade och skruvade på sig. Han satt obekvämt bakom ratten och hans uniform var för trång. Han kunde inte erinra sig när han burit uniform senast, det var i alla fall mycket längesen. Den han nu hade på sig hade han lånat, den var visserligen för liten men inte tillnärmelsevis så trång som hans egen gamla uniform, som hängde på en krok hemma i garderoben.

Han tittade på Martin Beck, som hade sjunkit djupare ner i sätet och satt och stirrade ut genom vindrutan.

Ingen av dem sa något, de hade känt varandra länge, varit tillsammans i jobbet och på fritiden under många år och hade inget behov av att prata för pratandets egen skull. Otaliga gånger hade de suttit just så här; i en bil på någon nattlig gata, väntande.

Sen Martin Beck blev chef för riksmordkommissionen behövde han egentligen inte längre själv syssla så mycket med saker som skuggning och bevakning, det hade han personal till att sköta. Men han gjorde det ofta, även om den sortens uppdrag i allmänhet var dödande långtråkiga. Han ville inte förlora kontakten med den sidan av jobbet bara för att han blivit chef och sysslandet med den tilltagande byråkratins alla olägenheter upptog allt mer av hans tid. Även om det ena tyvärr inte uteslöt den andra så föredrog han att sitta och gäspa i en bil tillsammans med Kollberg framför att sitta och försöka låta bli att gäspa i sammanträde med rikspolischefen.

Martin Beck tyckte varken om byråkrati, sammanträden eller rikspolischefen. Men han tyckte mycket bra om Kollberg och hade svårt att tänka sig jobbet utan honom. Kollberg hade under lång tid då och då uttryckt sin önskan att lämna polisyrket, men på sista tiden hade han tyckts allt fastare besluten att realisera sin önskan. Martin Beck ville varken uppmuntra eller avråda honom; han visste att Kollbergs solidaritetskänsla med kåren numera var så gott som obefintlig och att han allt oftare råkade i konflikt med sitt samvete. Han visste att det kunde bli mycket svårt för honom att få ett tillfredsställande och någorlunda likvärdigt jobb. I en tid av svår arbetslöshet, då akademiker och välutbildat yrkesfolk av alla möjliga kategorier och framför allt ungdomar gick utan sysselsättning var utsikterna inte särskilt lysande för en femtioårig före detta polis. Av helt egoistiska skäl ville han naturligtvis att Kollberg skulle stanna kvar, men Martin Beck var ingen utpräglad egoist och tanken att han skulle försöka påverka Kollberg var honom främmande.

Kollberg gäspade igen.

– Syrebrist, sa han och vevade ner rutan. Det var tur att man gjorde sin patrulltjänst på den tiden när poliskonstaplar fortfarande använde fötterna till att gå med och inte enbart till att sparka folk. Man får ju klaustrofobi av att sitta så här.

Martin Beck nickade. Också han tyckte illa om att känna sig instängd.

Både Martin Beck och Kollberg hade börjat sin bana som polismän i Stockholm i mitten av fyrtiotalet. Martin Beck hade nött gatorna på Norrmalm och Kollberg hade traskat i gränderna i Gamla Stan. På den tiden kände de inte varandra, men deras erfarenheter från den tiden var i stort sett de samma.

Klockan blev halv tio. Konditoriet stängde och ljusen hade börjat släckas i allt fler fönster längs gatan. Lägenheten, där Limpan befann sig, var fortfarande upplyst.

Plötsligt öppnades porten snett över gatan och Limpan steg ut på trottoaren. Han hade händerna i rockfickorna och en cigarett i mungipan.

Limpan blev stående utanför porten, medan han lugnt rökte sin cigarett.

– Han har ingen väska med sig, sa Kollberg.

– Han kan ha det i fickorna, sa Martin Beck. Eller också har han sålt det. Vi får kolla vem han var hos.

Några minuter gick. Ingenting hände. Limpan såg upp mot den stjärnbeströdda himlen och tycktes njuta av kvällsluften.

– Han väntar på taxi, sa Martin Beck.

– Tycks ta en jävla tid, sa Kollberg.

Limpan drog ett sista bloss på cigaretten och knäppte i väg fimpen utåt gatan. Sen fällde han upp rockkragen, stack händerna i fickorna och började snedda över gatan mot polisbilen.

– Han kommer hit, sa Martin Beck. Fan. Vad gör vi då? Tar in honom?

– Ja, sa Kollberg.

Limpan gick långsamt fram till bilen, böjde sig ner, tittade på Kollberg genom sidorutan och började skratta. Sen gick han runt bakvagnen och upp på trottoaren. Han öppnade dörren till framsätet, där Martin Beck satt, lutade sig fram och gapskrattade.

Martin Beck och Kollberg satt tysta och lät honom hållas, helt enkelt för att de inte riktigt visste vad de skulle ta sig till.

Efter en stund hämtade sig Limpan något ur sina skrattparoxysmer och sa:

– Har ni nu äntligen blivit degraderade? Eller är det någon sorts maskerad?

Martin Beck suckade och klev ut ur bilen. Han öppnade dörren till baksätet.

– In med dej nu, Lindberg, sa han. Så får du skjuts till Västberga.

– Det blir fint, sa Limpan godmodigt. Då får jag närmare hem.

På väg till Södra polishuset berättade Limpan att han hade besökt sin bror i Råsunda, vilket snart kunde bekräftas av en radiopatrull, som skickades dit. Vapen, pengar eller tjuvgods fanns inte i lägenheten. Limpan själv hade tjugosju kronor på sig.

När klockan var en kvart i tolv var det dags att släppa Limpan och Martin Beck och Kollberg kunde börja tänka på att gå hem.

Innan Limpan gick sa han:

– Att ni hade sån humor kunde jag aldrig tro. Först det här med att klä ut sig – det var festligt. Men det bästa var ändå att ni hade satt PIG på bilen, det var nästan som om jag hade gjort det själv.

Själva var de måttligt roade, men de hörde hans hjärtliga gapskratt långt ner i trappan. Han lät nästan som ”Den skrattande polisen”.

Egentligen spelade det inte så stor roll. Limpan skulle snart bli fast. Han tillhörde den typen, som alltid blev fast.

Och själva skulle de mycket snart få helt andra problem att tänka på.

XXIII

På onsdagskvällen fick Ronnie Kaspersson veta att en av poliserna från skottdramat i Ljunghusen hade dött.

Kvinnan i nyhetsredaktionen uttryckte sig så. Skottdramat i Ljunghusen.

Han satt i soffan och tittade på TV tillsammans med sin mamma och hörde sitt signalement läsas upp. Mannen, som efterspanas av polis över hela landet, är i tjugoårsåldern, under medellängd, har långt ljust hår och är klädd i jeans och mörk poplinjacka.

Han sneglade på sin mor. Hon var upptagen av sin stickning, rynkade på ögonbrynen och rörde på läpparna; antagligen räknade hon maskor.

Beskrivningen var inte särskilt utförlig och stämde bara på ett par punkter. Han hade visserligen nyss fyllt nitton år men visste av erfarenhet att man inte sällan tog honom för sexton eller sjutton. Han hade haft svart skinnjacka. Dessutom hade han under simulerade protester fått håret klippt av sin mamma föregående kväll.

Nyhetsuppläsaren sa också att han förmodades färdas i en ljusgrön Chevrolet med tre sjuor i registreringsnumret.

Konstigt att de inte hade hittat bilen. Han hade ju inte alls ansträngt sig för att gömma den. De måste hitta den när som helst nu.

– Jag sticker i morgon, mamma, sa han.

Hon såg upp från stickningen.

– Men Ronnie, kan du inte stanna tills pappa kommer hem? Han blir ledsen när han hör att du har varit här och han inte har fått träffa dej.

– Jag måste lämna tillbaka bilen. Killen, som jag har lånat den av, behöver den i morgon. Men jag kommer snart igen.

Hans mor suckade.

– Ja, ja, det säger du alltid, sa hon resignerat, och sen ser man dej inte på ett år.

Nästa morgon körde han till Stockholm.

Han visste inte vart han skulle ta vägen, men om polisen lyckades ta reda på vem han var ville han inte sitta hemma hos mamma och vänta på att bli gripen. I Stockholm var det lättare att försvinna.

Han hade inte så mycket pengar, bara ett par femkronor kvar och två tior, som hans mor givit honom. Bensin var inga problem att skaffa, han hade skurit av en bit av trädgårdsslangen i föräldrarnas garage och så snart det blev mörkt var den saken lätt fixad. De flesta bilar hade visserligen lås på bensinlocken numera, men tog man sig bara tid så brukade det gå bra.

Ett värre problem var bostadsfrågan. Han hade ett par kompisar med egen lägenhet, som han skulle köra till och höra om han fick kinesa hos några dagar, men de flesta han kände var i samma situation som han själv. Bostadslösa.

Det var fortfarande tidig förmiddag när han kom till Stockholm och han körde planlöst omkring på gatorna i centrum innan det slog honom att han borde söka upp sina vänner, medan han ännu hade en chans att ta dem på sängen.

De bodde i Henriksdal. Han körde försiktigt, mån om att inte bryta mot några trafikregler eller dra uppmärksamheten till sig. Bilen gick bra och var bekväm och behaglig att köra.

På vännernas dörr satt en ny skylt med ett främmande namn. Han ringde på dörrklockan och en kvinna i morgonrock och tofflor öppnade. Hon sa att hon hade flyttat in för några dagar sen och att hon inte kände till vart de gamle hyresgästerna hade tagit vägen.

Kasper blev inte särskilt förvånad. Han hade själv varit med på ganska vilda fester hos de bägge kompisarna och han visste att de flera gånger hade hotats med vräkning.

Han körde in mot city igen. Det var inte många liter kvar i tanken och han hade inte lust att slösa sina sista slantar på bensin, som han kunde skaffa gratis när det blev kväll. Han hade tur och hittade en fri parkeringsplats på Skeppsbron.

Medan han stod och väntade på grön gubbe vid Gustaf den tredjes staty vände han sig om och såg på bilen. Den var av förra årets modell och det fanns inte en buckla i plåten eller en repa i lackeringen, som ännu var ganska blank och ren. Den såg sober och ståndsmässig ut men var av ett vanligt märke och på intet sätt uppseendeväckande. Med de nya falska skyltarna kunde han fortsätta att köra den utan större risk.

Han strövade omkring i Gamla Stan och funderande över vad han skulle ta sig till.

I två veckor hade han varit borta från Stockholm; det kändes som en evighet. För fjorton dagar sen hade han haft lite pengar och följt med ett par grabbar till Köpenhamn, sen när pengarna var slut hade han kommit till Malmö och olyckligtvis stött ihop med Krister. Som nu var död. Han hade fortfarande svårt att fatta vad som hade hänt, söndagsmorgonen i Ljunghusen var på något sätt lösryckt ur hans liv, hade inte med honom att göra och framstod mer som något han hade sett på film eller hört talas om än något som han upplevt.

Han kände ett starkt behov av att prata med någon, att träffa kompisar, återgå till den gamla invanda tillvaron och få bekräftat att allt var som det brukade vara.

Men ingenting var som det brukade vara, han hade visserligen varit på flykt förr men inte som nu.

Den här gången var det verkligen allvar, han var föremål för ett riksomfattande spaningsarbete, hade man sagt i TV.

Sina vänner kunde han inte söka upp, de befann sig på platser, där polisen i första hand skulle leta efter honom, i Humlegården, Kungsträdgården och på Sergels torg.

Han var hungrig och gick in i en butik vid Köpmangatan för att köpa bullar. En tjej i jeans och skinrock stod vid disken och betalade en burk te, som hon hade stuckit under armen. Hon hade blont tvärklippt hår och när hon vände sig om såg Kasper att hon var äldre än han

hade trott. Säkert trettio år. Hon såg honom rakt i ögonen med forskande blå blick och för ett ögonblick trodde han att hon kände igen honom och rädslan knöt sig i hans mellangärde.

– Har vi inte herr Beck hemma än, sa expediten och kvinnan med de nyfiket kisande ögonen släppte honom äntligen med blicken.

– Nej, men han kommer nog snart, sa hon.

Hennes röst var lite hes. Hon gick mot dörren utan att se på Kasper och när hon steg ut på gatan ropade expediten:

– Tack och välkommen igen, fru Nielsen.

Kasper köpte sina bullar, men det dröjde ett tag innan krampen i magen försvann och han kunde äta dem.

Jag håller på att få noja, tänkte han. Måste skärpa mig.

Han lämnade Gamla Stan och gick över Slussen mot Södermalmstorg. Utanför ingången till tunnelbanan stod ett par finnar, som han kände igen och hade pratat med några gånger, men när han gick mot trappan för att gå ner till dem fick han syn på två poliskonstaplar, som kom gående när för Peter Myndes Backe. Han ändrade genast riktning och fortsatte mot Götgatan.

Han kom fram till Medborgarplatsen och där blev han stående och stirrade på löpsedlarna utanför tidningskiosken vid Björns trädgård. POLISMORD och SKJUTEN POLIS DÖD stod det med feta svarta typer. Han läste de finstiltta underrubrikerna. *Desperadon jags över hela landet* löd den ena och den andra kvällstidningen konstaterade mer lakoniskt: *Mördaren på fri fot.*

Kasper visste att det var honom de menade, men han kunde ändå inte förstå hur de kunde kalla honom desperado och mördare.

Han, som aldrig ens tagit i ett skjutvapen och om han fick det i sin hand så skulle han inte våga använda det mot en annan människa, även om han vore desperat.

På hela dagen hade han inte tänkt på att köpa tidningarna och nu när han såg deras löpsedlar blev han rädd för att läsa vad som stod i dem.

Han tänkte på den gröna bilen, full av stöldgods, och med hans fingeravtryck på ratten. Inte bara där för resten. Hittade de bara bilen så skulle de ha hans fingeravtryck och när de hade dem så visste de också vem de jagade.

Han mindes allt för väl den gången för ett och ett halvt år sen, den enda gången han hade åkt fast, och han kunde fortfarande se stämpeldynan och kortet, som de hade tryckt hans fingrar emot. Alla tio, ett efter ett.

Kasper köpte ingen tidning men fortsatte att gå, gata upp och gata ner utan att vara medveten om var han befann sig. Han grubblade intensivt över var han skulle kunna finna ett gömställe.

Föräldrarnas hem var uteslutet, polisen skulle komma dit så fort de visste vem han var. Troligen visste de det redan.

Han tyckte synd om sin mamma och önskade att han kunde berätta för henne hur det hade gått till. Att han inte hade skjutit någon. Om han kom på ett ställe att gömma sig på så skulle han kanske skriva ett brev till henne.

Klockan fyra på eftermiddagen hade det blivit mörkt och han började känna sig lite lugnare. Han hade ju inte dödat någon, alltihop var ett missförstånd och man kunde inte bli straffad för något man inte gjort sig skyldig till. Eller kunde man?

Han var inte så säker. Det påstods att Sverige var en rättsstat, men Kasper hade en känsla av att många människor, som var utan skuld, dömdes till stränga straff, medan de verkliga bovarna, de som sög pengar, arbetskraft och livsluft ur sina medmänniskor, alltid gick fria därför att deras metoder kallades för lagliga.

Kasper frös. Han hade en tunn tröja under skinnjackan och de slitna och urtvättade jeansen värmdes inte mycket. Mest frös han om fötterna i de gummisulade smärtingskorna. Han funderade på att gå tillbaka till bilen, försöka stjäla lite soppa och köra ut på landet och sova i baksätet. Men han mindes den kalla natten vid Sommen för tre dygn sen och dessutom var det för tidigt.

3.1.1 Polismördaren – översättning

II

Ispred stambene zgrade u ulici Råsundavägen u Solni bio je parkiran automobil. Crni Chrysler s bijelim blatobranima i bijelim masno otisnutim natpisom POLICIJA na vratima, haubi i prtljažniku. Netko je zalijepio bijelu traku preko donjeg trbuha slova B na stražnjoj registracijskoj tablici u kombinaciji slova BIG⁵ i tako dodatno naglasio identitet vozila.

Prednja svjetla automobila i unutarnje svjetlo bili su ugašeni, ali se svjetlo uličnih svjetiljki slabo reflektiralo na svijetlim gumbima na uniformi i bijelim sigurnosnim pojasevima na prednjim sjedištima.

Iako je bilo samo pola devet navečer i kolovoška je večer bila lijepa, a nebo vedro i nije bilo hladno, duga je ulica povremeno bila pusta. Prozori na zgradama s obje strane ulice bili su osvijetljeni i na nekima se vidio hladan plavi sjaj televizijskog ekrana.

Poneki prolaznik znatiželjno bi pogledao policijski auto, ali bi ubrzo izgubio interes jer njegova prisutnost, činilo se, nije bila povezana s nekom značajnom aktivnošću. Sve što se moglo vidjeti bila su dva uobičajena policijska službenika koji sjede u autu i dosađuju se.

Muškarci u autu također ne bi imali ništa protiv malo aktivnosti. Bili su parkirani duže od sat vremena i cijelo vrijeme pozornost im je bila usmjerena na vrata koja su bila s druge strane ulice i na osvijetljeni prozor u prizemlju, desno od vrata. Ali mogli su čekati, bili su navikli na to.

Na drugi pogled moglo se pomisliti da nisu baš izgledali kao obični policajci. Sve je bilo u redu s njihovom odjećom, bili su obučeni u skladu s pravilima, nije nedostajao ni remen, ni palica ni pištolj u futroli. Greška je bila u tome što su vozač, krupan čovjek dobrodušnog izgleda i budnog pogleda, i njegov kolega, koji je bio mršaviji i sjedio je malo mlitavo s ramenom naslonjenim na prozor, izgledali kao da imaju blizu pedeset godina. Policajci su u pravilu mladi istrenirani muškarci i tamo gdje postoji iznimka od tog pravila, stariji policajac često radi s mlađim kolegom.

---

⁵ eng. PIG = svinja

Tim u policijskom autu, čije su zajedničke godine, u ovom slučaju, premašivale sto, mora se promatrati kao jedinstvena pojava. Međutim, to je imalo svoje objašnjenje.

Muškarci u crno-bijelom Chrysleru jednostavno su se obukli u policijsku patrolu, a iza lukavog maskiranja skrivali su se, ni više ni manje nego šef odjela za ubojstva švedske državne policije, Martin Beck, i njegov najbliži suradnik Lennart Kollberg.

Ideja za prerašavanje je bila Kollbergova i temeljila se na njegovom saznanju o čovjeku kojeg su pokušavali uhvatiti. Čovjek se zvao Lindberg, a zvali su ga Limpan i bio je lopov. Specijalnost su mu bile provale, ali je počinio i pokoju pljačku i jednom se okušao u prijeveri, ali s manje uspjeha. Mnogo godina svoga života proveo je iza rešetaka, ali je trenutno bio slobodan čovjek nakon odslužene kazne. Sloboda, koja će biti kratkotrajna, ako Martin Beck i Kollberg uspiju u svom naumu.

Prije tri tjedna, Limpan je ušao u zlatarnu u središtu Uppsale i pod prijetnjom oružjem prisilio vlasnika da mu preda nakit, satove i gotovinu, sve u ukupnoj vrijednosti od gotovo dvjestotisuća kruna. Do tada je sve išlo prilično dobro i Limpan je mogao nestati sa svojim plijenom da se prodavačica nije iznenada pojavila. Limpana je uhvatila panika pa je opalio pištoljem, a metak je pogodio prodavačicu u čelo i usmrtio je na licu mjesta. Uspio je pobjeći i kada ga je dva sata kasnije stockholmska policija potražila u stanu njegove zaručnice u Midsommarkransenu, ležao je u krevetu. Zaručnica je tvrdila da je bio prehladen i da nije izlazio u posljednja 24 sata, a pretraga nije pokazala ni traga nakitu, satovima ili novcu. Limpana su priveli na ispitivanje i suočili s vlasnikom zlatarne, koji je bio malo nesiguran u vezi pljačkaševog identiteta zato što je ovaj bio maskiran. U policiji nije bilo nesigurnosti; djelomično se moglo pretpostaviti da je Limpan nakon dugog boravka u zatvoru bio bez prebijenog novčića, a doušnik je ispričao da je Limpan pričao o pljački koju je planirao "u drugom gradu". Osim toga, svjedok ga je dva dana prije pljačke vidio kako šee ulicom u kojoj je zlatarna, vjerojatno kako bi izvidio stanje. Limpan je zanijekao da je ikad bio u Uppsali i na kraju je pušten zbog nedostatka dokaza.

Nadzirali su ga tri tjedna u uvjerenju da će prije ili kasnije morati otići do skrovišta s ukradenim plijenom. Ali činilo se da je Limpan svjestan da ga prate; u par navrata je čak mahnuo policajcima u civilu koji su ga nadzirali i činilo se da je njegov jedini cilj bio da ih drži zaposlenima. Očito je bio bez novca; u svakom slučaju nije ga trošio budući da je njegova

zaručnica imala posao i osiguravala mu hranu i stan, osim redovne socijalne pomoći koju je dobivao svaki tjedan.

Na kraju se Martin Beck odlučio sam pobrinuti za to, a Kollberg je dobio briljantnu ideju da se preruše u policijsku patrolu. Budući da je Limpan policajca mogao prepoznati izdaleka, bez obzira na civilnu odjeću, ali oduvijek se ponašao s prezirnom nonšalantnošću prema uniformiranim službenicima, uniforma je u ovom slučaju trebala biti najbolja maska. Tako je razmišljao Kollberg, a Martin Beck se složio s njim, iako s malo dvojbe.

Nitko od njih se nije nadao nekom brzom rezultatu nove taktike i bili su pozitivno iznenađeni kada je Limpan, čim je osjetio da ga ne promatraju, ušao u taksu i otišao do adrese u Råsundavägen. Sami način vožnje činilo se da upućuje na određenu promišljenost i bili su uvjereni da se nešto sprema. Kad bi ga sada uhitili s plijenom i možda oružjem ubojstva, bio bi povezan sa zločinom i stvar bi bila riješena što se njih tiče.

Sada je Limpan bio u kući na drugoj strani ulice već sat i pol; nazreli su ga u prozoru desno od ulaznih vrata prije sat vremena, ali nakon toga se ništa nije dogodilo.

Kollberg je ogladnio. Često je bio gladan i često je govorio o tome da treba smršavjeti. Tu i tamo bi započeo s nekom novom dijetom, ali bi ubrzo odustao. Imao je dvadeset kilograma viška, ali je bio dobro istreniran i u dobroj formi, a kada je bilo potrebno, bio je iznenađujuće brz i okretan s obzirom na svoju tjelesnu građu i svojih gotovo pedeset godina.

– Već odavno nisam ništa pojeo – rekao je Kollberg.

Martin Beck nije odgovorio. Nije bio gladan, ali se iznenada zaželio cigarete. Uglavnom je prestao pušiti prije dvije godine, nakon ozbiljne prostrijelne rane u prsa.

– Čovjek moje tjelesne građe treba malo više od jednog tvrdo kuhanog jajeta na dan – nastavio je Kollberg.

Da ne jedeš tako puno, ne bi imao takvu tjelesnu građu i ne bi trebao jesti tako puno, pomislio je Martin Beck, ali nije ništa rekao. Kollberg mu je bio najbolji prijatelj, a ovo je bilo osjetljivo područje. Nije ga želio povrijediti znajući da je Kollberg izrazito loše volje kad je gladan. Također je znao da je Kollberg naredio svojoj ženi da ga drži na dijeti, koja se sastojala samo od tvrdo kuhanih jaja. Dijetu nije baš dobro provodio zato što je jedini obrok

koji je jeo kod kuće bio doručak; druge je jeo izvan kuće ili u kantini u policijskoj postaji, a tamo nije bilo tvrdo kuhanih jaja, to je Martin Beck mogao potvrditi.

Kollberg je kimnuo prema osvjetljenoj slastičarnici dvadeset metara od auta.

– Ne bi li možda...

Martin Beck je otvorio vrata i jednu nogu spustio na pločnik.

– Naravno. Što želiš? Slatko lisnato?

– Da, i kolač s bademom – rekao je Kollberg.

Martin Beck se vratio s kolačima i sjedili su tiho promatrajući kuću gdje se nalazio Limpan, dok je Kollberg jeo i mrvio po uniformi. Kada se najeo, dodatno je nagnuo naslon i otpustio remen.

– Što ti je u futrolu za pištolj – pitao je Martin Beck.

Kollberg je otvorio futrolu i pružio mu oružje. Pištolj igračka talijanske proizvodnje, masivan i dobro izrađen i gotovo jednako težak kao Walther Martina Becka, ali koristan samo za pucanje plastičnih metaka.

– Zgodna stvar – rekao je Martin Beck. – Takvog treba imati svaki dječak.

Bilo je općepoznato u postaji da Lennart Kollberg ne želi nositi oružje. Većina ih je mislila da to što nije želio nositi oružje ovisi o nekoj vrsti pacifizma i o tome što je želio biti uzor budući da je bio vatreni protivnik nošenja oružja za vrijeme izvršavanja dužnosti.

To je doduše bilo točno, ali ipak samo djelomična istina. Martin Beck je bio jedan od malobrojnih koji su uistinu znali zašto Kollberg ne želi nositi oružje.

Lennart Kollberg je jednom ubio čovjeka. To se dogodilo prije više od dvadeset godina, ali on to nikada nije zaboravio i mnogo godina kasnije nosio je oružje isključivo u kritičnim i opasnim službenim zadaćama.

Događaj se zbilo u kolovozu 1952., kada je Kollberg bio u patroli u gradskoj četvrti Södermalm u Stockholmu. Kasno navečer oglasio se alarm iz zatvora Långholmen kada su trojica naoružanih muškaraca pokušali osloboditi zatvorenika i upucali i ranili stražara. Kada je Kollberg došao u interventnom vozilu do zatvora, trojica muškaraca su se u pokušaju bijega

zabila autom u ogradu mosta Västerbron i jedan muškarac je uhvaćen. Druga dvojica su uspjeli pobjeći tako što su otrčali u Långholmsparken s druge strane mosta. Vjerovalo se da su oba muškarca naoružana i budući da se smatralo da je Kollberg dobar strijelac, bio je dio grupe policajaca koji su poslani u park da pokušaju opkoliti muškarce.

S pištoljem u ruci, sišao je prema vodi i slijedio rub plaže dalje od svjetla svjetiljki gore na mostu, slušajući i tražeći po mraku. Ubrzo je zastao na glatkoj ravnoj stijeni, koja je izvirala iz fjorda i tamo se sagnuo i umočio jednu ruku u vodu, koja je bila mlaka i nježna. Kada je ponovno ustao, začuo se pucanj i osjetio je kako je metak okrznuo rukav kaputa prije nego je pao u vodu nekoliko metara iza njega. Muškarac koji je pucao nalazio se negdje u tami između grmlja na kosini iznad njega. Kollberg se odmah bacio na glavu i otpuzao u travu koja ga je sakrivala. Zatim je počeo puzati gore prema stijeni koja se koso uzdizala iznad mjesta na kojem je mislio da se nalazi strijelac. Kada je došao do velikog kamena, jasno je vidio muškarca na otvorenom svijetlom fjordu. Stajao je samo dvadesetak metara dalje, malo okrenut prema Kollbergu, s oružjem spremnim u podignutoj ruci i lagano je pomicao glavu s jedne na drugu stranu. Iza njega se nalazila strma padina prema zaljevu Riddarfjärden.

Kollberg je naciljao muškarčevu desnu ruku. Baš kada mu je prst dodirnuo obarač, netko je iznenada iskočio iza muškarca, bacio se prema njegovoj ruci i Kollbergovom metku i nestao iznenada iza padine.

Kollberg nije odmah shvatio što se dogodilo. Muškarac je počeo trčati, a Kollberg je ponovno zapucao i ovaj put ga je pogodio u stražnji dio koljena. Zatim je otišao do padine i pogledao dolje.

Tamo dolje na rubu vode ležao je čovjek kojeg je ubio. Mladi policajac iz istog okruga kao i on. Često su zajedno bili na straži i bilo im je neobično dobro zajedno.

Priča se slegla i Kollbergovo ime se nije spominjalo u tom kontekstu. Službeno, mladi je policajac umro od nenamjerno ispaljenog pucnja, pucnja iz trzaja niotkuda dok su lovili opasnog zločinca. Kollbergu je šef održao manji govor, gdje mu je rekao neka ne razmišlja o tome i ne krivi sebe. Završio je tako da je ukazao kako je jednom sam Karl XII. greškom i iz nemara slučajno upucao svog konjušara i dobrog prijatelja; nesretni slučaj koji se, dakle, mogao dogoditi i najboljemu. I tako je stvar trebala biti riješena, ali za Kollberga šok nikad nije zaista prošao i zato on i mnogo godina kasnije kada mora izgledati naoružano nosi pištolj na gumene metke.

Ni Kollberg ni Martin Beck nisu mislili na to kada su sjedili u autu i čekali da se Limpan pojavi.

Kollberg je zijevnuo i uzvrpoljio se. Neudobno je sjedio iza upravljača, a uniforma mu je bila preuska. Nije se mogao sjetiti kad je zadnji put nosio uniformu, u svakom slučaju, bilo je to davno. Ovu koju je sada imao na sebi je posudio, bila mu je premala, ali ni približno tako uska kao njegova stara uniforma, koja je visjela kod kuće u ormaru.

Gledao je Martina Becka, koji je potonuo dublje u sjedalo i zurio kroz vjetrobransko staklo.

Nijedan od njih nije ništa rekao, dugo su se poznavali, mnogo godina zajedno radili i družili se u slobodno vrijeme te nisu imali potrebu da pričaju samo da bi pričali. Nebrojeno puta su ovako sjedili; u autu u nekoj mračnoj ulici, čekajući.

Otkako je Martin Beck postao šef odjela za ubojstva nije se više tako puno trebao baviti sa stvarima kao što su uhođenje i nadziranje, za to je imao podređene. Ali to je često činio, iako su takve vrste zadataka općenito bile smrtno dosadne. Nije želio izgubiti kontakt s tim dijelom posla samo zato što je postao šef, a bavljenje sa svim neugodnostima rastuće birokracije zauzimalo je svo njegovo vrijeme. Iako, nažalost, jedno nije isključivalo drugo, on je više volio sjediti i zijevati u autu zajedno s Kollbergom nego sjediti i pokušavati ne zijevati na sastanku sa šefom državne policije.

Martin Beck nije volio birokraciju, sastanke ni šefa državne policije. Ali jako mu se svidio Kollberg i teško je mogao zamisliti posao bez njega. Kollberg je duže vrijeme tu i tamo izražavao želju da napusti policijski posao, ali u zadnje vrijeme činilo se da je sve odlučniji da ostvari svoju želju. Martin Beck ga nije želio ni hrabriti ni odvracati; znao je da je Kollbergov osjećaj solidarnosti s kolegama sad bio gotovo pa nepostojeći i da je sve češće dolazio u konflikt sa svojom savješću. Znao je da bi mu moglo biti teško dobiti zadovoljavajući i donekle jednakovrijedan posao. U vremenu teške nezaposlenosti, kada su akademici i dobro obrazovani radni ljudi svih mogućih kategorija i prije svega mladi bili bez zaposlenja, izgledi za pedesetogodišnjeg bivšeg policajca nisu bili osobito blistavi. Iz potpuno sebičnih razloga želio je da Kollberg ostane, ali Martin Beck nije bio nikakav tipični egoist i misao da pokuša utjecati na Kollberga za njega je bila strana.

Kollberg je ponovno zijevnuo.

- Nedostatak kisika – rekao je i spustio prozor. – Sreća da se ophodnja obavlja kada policajci još uvijek upotrebljavaju noge i za hodanje, a ne samo za udaranje ljudi. Dobiješ klaustrofobiju od ovakvog sjedenja.

Martin Beck je kimnuo. Ni on se nije volio osjećati zatvoreno.

I Martin Beck i Kollberg su započeli svoj policijski put kao policajci u Stockholmu sredinom pedesetih. Martin Beck je izlazio ulice četvrti Norrmalm, a Kollberg se vukao uličicama u četvrti Gamla Stan. U to vrijeme se nisu poznavali, ali su im iskustva iz tog vremena bila slična.

Bilo je pola devet. Slastičarnica se zatvorila i svjetlo se počelo gasiti u sve više prozora duž ulice. Stan u kojem se nalazio Limpan je i dalje bio osvijetljen.

Iznenada su se otvorila ulazna vrata s druge strane ulice i Limpan je izašao na pločnik. Imao je ruke u džepovima kaputa i cigaretu u ustima.

Kollberg je stavio ruke na volan, a Martin Beck se uspravio.

Limpan je stajao ispred vrata i bezbrižno pušio cigaretu.

- Nema nikakvu torbu – rekao je Kollberg.
- Može imati nešto u džepovima – rekao je Martin Beck. – Ili je mogao prodati ono što je opljačkao. Provjerit ćemo kod koga je bio.

Prošlo je nekoliko minuta. Ništa se nije dogodilo. Limpan je pogledao prema zvijezdanom nebu i činilo se da uživa u večernjem zraku.

- Čeka taksi – rekao je Martin Beck.
- Čini se da užasno dugo traje – rekao je Kollberg.

Limpan je povukao posljednji dim cigarete i šutnuo opušak na ulicu. Zatim je popravio kragnu, stavio ruke u džepove i krenuo preko ulice do policijskog auta.

- Dolazi ovamo – rekao je Martin Beck. – K vragu. Što da radimo? Privedemo ga?
- Da – rekao je Kollberg.

Limpan je polagano išao prema autu, sagnuo se, pogledao Kollberga kroz prozor i počeo se smijati. Zatim je otišao do stražnje strane auta i na pločnik. Otvorio je prednja vrata, gdje je sjedio Martin Beck, nagnuo se naprijed i grohotom nasmijao.

Martin Beck i Kollberg su tiho sjedili i pustili ga tako, jednostavno zato što nisu točno znali što da učine.

Limpan se ubrzo trgnuo iz napadaja smijeha i rekao:

- Jeste li napokon degradirani? Ili idete na ples pod maskama?

Martin Beck je uzdahnuo i izašao iz auta. Otvorio je stražnja vrata.

- Ulazi Lindberg, rekao je. – Imaš prijevoz do Västberge.
- U redu, rekao je Limpan raspoloženo. – Bit će mi bliže kući.

Na putu do policijske stanice Södra, ispričao je da je bio u posjetu bratu u Råsundi, što je uskoro potvrdila patrola koja je poslana tamo. Oružje, novac ili ukradena roba nije se nalazila u stanu. Limpan je kod sebe imao dvadeset i sedam kruna.

U petnaest do dvanaest bilo je vrijeme da puste Limpana, a Martin Beck i Kollberg mogli su razmišljati o odlasku kući.

Prije nego je otišao, Limpan je rekao:

– Nikad ne bih pomislio da imate ovakav smisao za humor. Prvo ovo sa preoblačenjem – to je bilo zabavno. Ali najbolje je bilo kada ste stavili PIG na auto, gotovo kao da sam ja to napravio.

Njih je to umjereno zabavljalo, ali čuli su Limpanov srdačni smijeh dolje na stubištu. Zvučao je gotovo kao "Smijući policajac".

Zapravo, to nije igralo veliku ulogu. Limpan će ubrzo biti uhićen. Pripadao je onom tipu kojeg uvijek uhvate.

I sami će vrlo brzo imati drugih problema na koje će misliti.

XXIII

U srijedu navečer Ronnie Kaspersson je saznao da je jedan od policajaca u dramatičnoj pucnjavi u naselju Ljunghusen umro.

Žena na vijestima tako se izrazila. Dramatična pucnjava u Ljunghusenu.

Sjedio je u fotelji i gledao televiziju zajedno s mamom kada je čuo kako čitaju opis osobe koji odgovara njemu. Čovjek za kojim traga policija u cijeloj zemlji, je u dvadesetima, ispod prosječne visine, ima dugu svijetlu kosu, odjeven je u traperice i tamnu jaknu od popelina.

Krišom je pogledao mamu. Bila je zauzeta pletenjem, naborala je obrve i micala usnama; vjerojatno je brojala očice.

Opis nije bio posebno detaljan i bio je samo djelomično točan. On je, doduše, nedavno napunio devetnaest godina, ali je iz iskustva znao da su nerijetko mislili da ima šesnaest ili sedamnaest godina. Imao je crnu kožnu jaknu. Osim toga, mama mu je prošlu večer iz hinjenog protesta odrezala kosu.

Voditeljica vijesti je također rekla da se vjerojatno odvezao u svijetlozelenom Chevroletu koji je imao tri sedmice u registracijskom broju.

Čudno da nisu pronašli auto. Uopće se nije potrudio da ga sakrije. Sada bi ga trebali već naći.

– Mama, odlazim ujutro – rekao je.

Podigla je pogled.

– Ali Ronnie, ne možeš li ostati dok se tata ne vrati kući? Ražalostit će se kad čuje da si bio ovdje, a on te nije vidio.

– Moram vratiti auto. Dečko od kojeg sam ga posudio treba ga ujutro. Ali uskoro ću doći.

Njegova mama je uzdahnula.

– Da, da, to uvijek kažeš – rekla je rezignirano – i onda te ne vidimo godinu dana.

Drugo jutro odvezao se u Stockholm.

Nije znao kuda bi se uputio, ali ako policija uspije saznati tko je on, nije želio sjediti kod kuće kod mame i čekati da ga uhvate. U Stockholmu je bilo lakše nestati.

Nije imao baš puno novaca, par kovanica od pet kruna i dvije kovanice od deset kruna koje mu je dala mama. Nije bio problem nabaviti benzin, odrezao je komad vrtnog crijeva u garaži svojih roditelja i čim se smrači, ta se stvar lako dala riješiti. Većina automobila je, doduše, sada imala bravu na poklopcu za benzin, ali uz malo truda, bilo je izvedivo.

Gori problem bilo je stambeno pitanje. Imao je par prijatelja koji su imali vlastiti stan, do kojih bi se mogao odvesti i pitati može li prespavati par dana, ali većina onih koje je znao bili su u istoj situaciji kao i on sam. Beskućnici.

Još uvijek je bilo rano poslijepodne kada je došao u Stockholm pa se bez plana vozio ulicama u centru prije nego mu je sinulo da bi trebao potražiti svoje prijatelje, dok još uvijek ima prilike da ih iznenadi.

Živjeli su u Henriksdal. Vozio je oprezno, ne želeći prekršiti prometna pravila ili privući pozornost na sebe. Auto je dobro išao, bio udoban i ugodan za voziti.

Na vratima prijatelja bila je pločica s nepoznatim imenom. Pozvonio je, a vrata mu je otvorila djevojka u kućnom ogrtaču i papučama. Rekla je da se doselila prije nekoliko dana i da ne zna kamo su otišli prijašnji stanari.

Kasper nije bio previše iznenađen. I sam je bio na nekoliko ludih zabava kod obojice prijatelja i znao je da su im nekoliko puta prijekali prisilnim iseljavanjem.

Ponovno se odvezao do centra grada. Nije još imao puno goriva u rezervoaru i nije želio potrošiti svoje posljednje sitniše na benzin, kojeg je mogao besplatno nabaviti kad padne večer. Imao je sreće i našao je slobodno parkirno mjesto u ulici Sheppsbron.

Dok je stajao i čekao na zeleno svjetlo kod kipa Gustava III. okrenuo se i zagledao u auto. Bio je to prošlogodišnji model i nije imao ni udubljenja ni ogrebotine, bio je prilično sjajan i čist. Izgledao je elegantno i skupo, no bio je uobičajene marke i ni na koji način nije pobuđivao pozornost. S novim lažnim tablicama mogao bi ga nastaviti voziti bez većeg rizika.

Šetao je po Gamla Stanu i razmišljao o tome kamo bi mogao otići.

Dva tjedna nije bio u Stockholmu; činilo se kao vječnost. Prije četrnaest dana imao je nešto novca pa je otišao s dvojicom dečkiju u Kopenhagen. Kada mu je ponestalo novca došao je u Malmö i na nesreću naletio na Kristera. Koji je sada bio mrtav. Još uvijek mu je bilo teško shvatiti što se dogodilo. Nedjeljno jutro u Ljunghusenu bilo je na neki način izdvojeno iz njegovog života, nije imalo veze s njim i činilo se kao nešto što je vidio na filmu ili čuo da se o tome govori, a ne nešto što je sam doživio.

Osjećao je jaku potrebu da razgovara s nekim, da se sretne s prijateljima, da se vrati starom uobičajenom postojanju i da dobije potvrđeno da je sve kao što je i bilo.

Ali ništa nije kao što je bilo. I prije je bio u bijegu, ali ne kao sada.

Ovoga puta bila je to zaista stvarnost. Bio je predmet potrage na nacionalnoj razini, govorilo se na televiziji.

Nije mogao potražiti svoje prijatelje, nalazili su se na mjestima gdje će ga policija najprije tražiti, u parkovima i na trgu.

Bio je gladan pa je otišao u dućan u ulici Köpmangatan da kupi slatka peciva. Djevojka u trapericama i kožnoj jakni stajala je za pultom i plaćala limenku čaja, koju je stavila pod ruku. Imala je kratku plavu kosu, a kada se okrenula, Kasper je uvidio da je starija nego što je mislio. Sigurno ima trideset godina. Pogledala ga je ravno u oči svojim ispitivačkim plavim očima. Na trenutak je pomislio da ga je prepoznala i uhvatio ga je strah.

– Zar gospodin Beck još nije došao kući – pitala je prodavačica, a djevojka sa znatiželjnim škilječim pogledom napokon ga je ispustila iz vida.

– Ne, ali sigurno će uskoro doći – rekla je.

Glas joj je bio malo promukao. Krenula je prema vratima bez da je pogledala Kaspera, a kad je izašla na ulicu, prodavačica je uzviknula:

– Hvala i dođite nam opet, gospođo Nielsen.

Kasper je kupio svoja peciva, ali prošlo je neko vrijeme prije nego je grč u želucu nestao i prije nego ih je mogao jesti.

Poludjet ću, mislio je. Moram se sabrati.

Napustio je Gamla Stan, prošao Slussen i otišao prema trgu Södermalmstorg. Ispred ulaza u podzemnu željeznicu stajala su dvojica Finaca koje je prepoznao i s kojima je nekoliko puta razgovarao. Kada je krenuo prema stepenicama da se spusti dolje k njima, ugledao je dvojicu policajaca, koji su dolazili iz ulice Peter Myndes Backe. Odmah je promijenio smjer i nastavio prema ulici Götgatan.

Došao je do trga Medborgarplatsen gdje je ostao stajati i piljiti u plakate izvan novinskog kioska kod parka Björns Trädgård. UBOJSTVO POLICAJCA i UPUCANI POLICAJAC MRTAV, pisalo je debelim crnim slovima. Pročitao je sitno tiskane podnaslove. *Zločinac se traži u cijeloj zemlji* glasilo je jedan, a druge večernje novine su u par riječi utvrdile: *Ubojica na slobodi*.

Kasper je znao da na njega misle, ali ipak nije mogao razumjeti kako su ga mogli nazvati zločincem i ubojicom.

On, koji nijednom nije uzeo vatreno oružje, a i da ga je uzeo u ruke, ne bi se usudio upotrijebiti ga protiv drugog čovjeka, čak i kad bi bio očajan.

Cijeli dan nije mu palo na pamet da kupi novine i sada kada je vidio njihove plakate bilo ga je strah pročitati što u njima piše.

Pomislilo je na zeleni automobil, pun ukradene robe i s njegovim otiscima na upravljaču. I ne samo tamo. Ako nađu auto imat će njegove otiske prstiju, a kada će imati njih, znat će koga love.

Predobro se sjećao onog trenutka prije godinu i pol, jedinog trenutka kada ga je policija uhvatila, i još uvijek je mogao vidjeti jastučić za žig i karticu, na koju su pritiskali njegove prste. Svih deset, jedan po jedan.

Kasper nije kupio novine, ali je nastavio hodati, iz ulice u ulicu, bez da je bio svjestan gdje se nalazi. Intenzivno je mozgao o tome gdje bi mogao naći skrovište.

Roditeljski dom nije bio u igri, policija će doći tamo čim saznaju tko je on. Vjerojatno su već znali.

Bilo mu je žao mame i želio je da joj može ispričati kako se to dogodilo. Da nikoga nije upucao. Ako dođe na neko mjesto gdje se može sakriti, možda joj napiše pismo.

U četiri sata poslijepodne bilo je mračno i on se počeo osjećati mirnije. Nije nikoga ubio, sve skupa je bio jedan nesporazum i ne možeš biti kažnjen za nešto što nisi počinio. Ili možeš?

Nije bio tako siguran. Tvrdi se da je Švedska pravna država, ali Kasper je imao osjećaj da su mnogi ljudi, koji nisu bili krivi, osuđivani na stroge kazne, dok su se pravi krivci, oni koji su uzimali novac, radnu snagu i želju za životom iz svojih bližnjih, uvijek izvukli zato što su se njihove metode nazivale zakonitima.

Kasper se smrzavao. Imao je tanki džemper ispod kožne jakne, a iznošene i isprane traperice nisu puno grijale. Najviše mu je bilo hladno za stopala u platnenim cipelama s gumenim potplatima. Razmišljao je da se vrati do auta, pokuša ukrasti malo benzina, odveze se na selo i spava na stražnjem sjedištu. Ali sjetio se hladne noći kod jezera Sommen prije tri dana, a osim toga, još je bilo prerano.

3.2 Smeg kaffemaskin

Bäste kund,

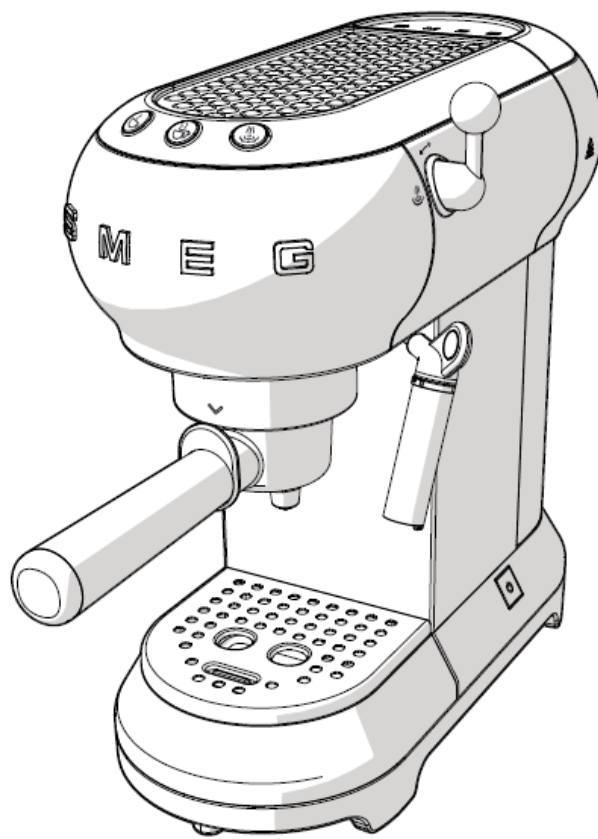
Vi vill tacka dig för att du köpt en kaffemaskin ur vår 50-talsserie.

Genom att välja en av våra produkter har du valt en apparat som är resultatet av en unik stil, en innovativ teknisk design och en känsla för detaljer.

Denna apparat passar perfekt med andra Smeg-produkter samtidigt som den ger en särskild känsla av stil i ditt kök.

Vi hoppas att du ska uppskatta din nya hushållsapparat och dess funktioner till fullo.

För ytterligare information om produkten hänvisar vi till: www.smeg.com eller www.smeg50style.com.

Modell ECF01
Kaffemaskin

Innehåll

1 Anvisningar	158
1.1 Introduktion	158
1.2 Denna bruksanvisning	158
1.3 Avsedd användning	158
1.4 Allmänna säkerhetsföreskrifter	158
1.5 Tillverkarens ansvar	161
1.6 Identifikationsdekal	161
1.7 Bortskaffning	161
2 Beskrivning	162
2.1 Beskrivning av produkten	162
3 Användning	163
3.1 Före den första användningen	163
3.2 Första användningstillfället	164
3.3 Espressobryggning	165
3.4 Cappuccinobryggning	167
3.5 För att släppa ut varmt vatten	168
3.6 Åtkomst till programmeringsmenyn och justering av inställningar	168
3.7 Kyla av brygggruppen	171
4 Rengöring och underhåll	172
4.1 Anvisningar	172
4.2 Rengöring av kaffemaskinens stomme	172
4.3 Rengöring av kaffemaskinens delar	172
4.4 Avkalkning	174
4.5 Vad gör man om...	175

SV

Vi rekommenderar dig att noga läsa denna bruksanvisning som innehåller all den information som behövs för att bevara apparatens utseende och funktion.
För mer information om produkten: www.smeg.com

Anvisningar

1 Anvisningar

1.1 Introduktion

Viktig information till användaren:

Anvisningar

Allmän information om denna bruksanvisning, säkerhet och bortskaffning.

Beskrivning

Beskrivning av apparaten.

Användning

Information om användning av apparaten.

Rengöring och underhåll

Information om korrekt rengöring och underhåll av apparaten.

Säkerhetsföreskrifter

Information

Råd

1.2 Denna bruksanvisning

Denna bruksanvisning utgör en del av apparaten och ska förvaras i sin helhet och alltid finnas inom räckhåll under hela apparatens livstid.

1.3 Avsedd användning

Apparaten får användas för att göra espresso och cappuccino med malet kaffe eller med kuddar. All annan användning är olämplig. Använd inte apparaten till något annat än vad den är avsedd för.

1.4 Allmänna säkerhetsföreskrifter

- Användning av denna apparat är inte tillåten för personer (inklusive barn) med nedsatt fysisk eller mental förmåga eller som saknar erfarenhet eller kunskap, såvida de inte övervakas av en person med ansvar för deras säkerhet.
- Barn ska hållas under uppsyn för att garantera att de inte leker med apparaten.
- Barn får endast utföra rengörings- eller underhållsarbete på apparaten under överinsyn av en vuxen.

Anvisningar

- Apparaten får aldrig sänkas ner i vatten.
- Denna apparat är avsedd uteslutande för hemmabruk. Dessutom får den inte användas:
  - i kök avsedda för personal i affärer, på kontor och andra arbetsplatser;
  - inom lantbruk/agriturism;
  - av kunder på hotell, motell eller andra liknande boende;
  - på bed and breakfasts.
- Om nätsladden skadas ska man för att undvika eventuell fara omedelbart kontakta den tekniska supporten som i sin tur sörjer för att sladden byts ut.
- Se till att apparaten och nätsladden är utom räckhåll för barn som är under 8 år.
- Låt inte barn leka med apparaten.
- Apparaten får användas av personer med nedsatt fysisk eller mental förmåga eller personer som saknar erfarenhet eller kunskap endast under förutsättning att de övervakas eller instrueras angående en säker användning av apparaten och om de förstår de faror som är förbundna med användningen.
- Koppla ur apparaten från eluttaget innan du börjar sätta samman, ta isär eller rengöra apparaten.

Endast för europeiska marknader:

- Barn över 8 år får använda denna apparat om de övervakas eller instrueras angående en säker användning av apparaten och om de förstår de risker som är förbundna med användningen.
- Rengöring och underhåll får utföras av barn som är 8 år eller äldre endast förutsatt att de hålls under uppsikt.

Varma ytor

- Ytor med denna symbol blir varma under användning. Symbolen finns endast på vissa modeller.

SV

Anvisningar

Vad gäller denna apparat

- Följ alla säkerhetsanvisningar för en säker användning av apparaten.
- Innan man använder apparaten ska man noga läsa denna bruksanvisning.
- Stäng alltid av apparaten direkt efter användning.
- Lämna inte apparaten oövervakad när den är i drift.
- Koppla alltid ur kaffemaskinen ur eluttaget innan du monterar eller tar loss delar samt innan du rengör den.
- Dra alltid ut kontakten ur eluttaget innan du gör rent apparaten och om det är något fel på den.
- Låt kaffemaskinen svalna innan rengöring.
- Använd inte kaffemaskinen om det inte finns vatten i behållaren eller om behållaren inte sitter på plats.
- Lämna ett fritt utrymme på minst 3 cm mellan kaffemaskinen och eventuella väggar på sidorna eller bakom, och lämna ett fritt utrymme på minst 15 cm ovanför kaffemaskinen.
- Fara för brännskador! Kaffemaskinen genererar värme och framställer varmvatten och ånga under drift.
- Fara för brännskador! Rör inte vid koppvärmaren under drift.
- Använd inte kaffemaskinen i kombination med delar eller tillbehör från andra tillverkare.
- Använd endast tillverkarens originalreservdelar. Att använda andra reservdelar än de som rekommenderas av tillverkaren kan ge upphov till bränder, elektriska stötar eller andra personskador.
- Placera alltid kaffemaskinen på en plan och torr yta.
- Blöt inte ner och spruta inte någon vätska på kaffemaskinen. Vid kontakt med vätska ska man omedelbart dra ut sladden från eluttaget och torka noggrant: Fara för elstöt!
- Använd inte starka rengöringsmedel eller vassa föremål för att rengöra kaffemaskinen.
- Gör inga ändringar på apparaten.
- Försök aldrig släcka en låga eller en brand med vatten. Stäng av apparaten, dra ut kontakten ur eluttaget och täck över lågan med ett lock eller en brandfilt.
- Se till att nätsladden inte kommer i kontakt med vassa kanter.
- Placera inte apparaten på eller i närheten av gas- eller elspisar som är i drift, inne i en ugn eller i närheten av värmekällor.
- Placera inte apparaten i närheten av kranar eller vaskar.

3.2.1 Smeg kaffemaskin – översättning

Poštovani,

Želimo vam zahvaliti na kupnji aparata za kavu iz našeg stila retro 50-ih.

Odabirom jednog od naših proizvoda, odabrali ste uređaj koji je rezultat jedinstvenog stila, inovativnog tehničkog dizajna i osjećaja za detalje.

Ovaj uređaj savršeno se slaže s ostalim Smeg proizvodima i istovremeno daje poseban osjećaj za stil u vašoj kuhinji.

Nadamo se da ćete u potpunosti uživati u svom novom kućanskom aparatu i njegovim funkcijama.

Za dodatne informacije o proizvodu posjetite stranicu: www.smeg-hrvatska.com ili www.smeg50style.com.

Model ECF01

Aparat za kavu

Sadržaj

1	Upute	158
1.1	Uvod	158
1.2	Upute za uporabu	158
1.3	Namjena	158
1.4	Opće sigurnosne upute	158
1.5	Odgovornost proizvođača	161
1.6	Identifikacijska naljepnica	161
1.7	Zbrinjavanje	161

2	Opis	162
2.1	Opis proizvoda	162
3	Uporaba	163
3.1	Prije prve uporabe	163
3.2	Prva uporaba	164
3.3	Priprema espressa	165
3.4	Priprema cappuccina	167
3.5	Ispuštanje vruće vode	168
3.6	Povratak na izbornik i podešavanje postavki	168
3.7	Hlađenje sklopa za ispuštanje	171
4	Čišćenje i održavanje	172
4.1	Upute	172
4.2	Čišćenje unutrašnjosti aparata za kavu	172
4.3	Čišćenje dijelova aparata za kavu	172
4.4	Uklanjanje kamenca	174
4.5	Rješavanje problema	175

Preporučujemo da temeljito pročitate ove upute za uporabu koje sadrže sve informacije koje su potrebne za održavanje izgleda i funkcije uređaja.

Za više informacija o proizvodu: www.smeg-hrvatska.com

Upute

1 Upute

1.1 Uvod

Važne informacije za korisnike:

Upute

Opće informacije o ovim uputama, sigurnosti i zbrinjavanju.

Opis

Opis aparata.

Uporaba

Informacije o uporabi aparata.

Čišćenje i održavanje

Informacije o pravilnom čišćenju i održavanju aparata.

Sigurnosne upute

Informacije

Savjeti

1.2 Upute za uporabu

Ove upute za uporabu dio su uređaja i trebaju se čuvati u cijelosti i uvijek nalaziti nadohvat ruke dokle god upotrebljavate aparat.

1.3 Namjena

Aparat koristite za pripremanje espressa i cappuccina s mljevenom kavom ili patronama. Bilo kakva drugačija uporaba nije primjerena. Ne upotrebljavajte aparat za nešto drugo osim za ono za što je namijenjen.

1.4 Opće sigurnosne upute

- Uporaba ovog aparata nije dozvoljena osobama (uključujući djecu) sa smanjenim fizičkim ili mentalnim sposobnostima ili koje nemaju iskustva ili znanja, ako nisu pod nadzorom osobe koja je odgovorna za njihovu sigurnost.

- Djeca moraju biti pod nadzorom kako bi se osiguralo da se ne igraju aparatom.
- Djeca smiju izvoditi postupke čišćenja i održavanja aparata samo uz nadzor odrasle osobe.
- Aparat se ne smije uranjati u vodu.
- Ovaj aparat namijenjen je isključivo za uporabu u kućanstvu. Osim toga ne smije se upotrebljavati:
  - u kuhinjama namijenjenima osoblju u trgovinama, uredima i drugim radnim mjestima;
  - na seoskim imanjima/agroturizmu;
  - za goste hotela, motela ili drugih sličnih oblika smještaja;
  - u B&B smještaju.
- Ako se priključni kabel ošteti, a kako bi se izbjegla eventualna opasnost, odmah kontaktirajte tehničku podršku koja će se pobrinuti da se kabel zamijeni.

Samo za europsko tržište:

- Djeca starija od 8 godina smiju upotrebljavati ovaj aparat ako su pod nadzorom ili ako su prethodno upoznata sa sigurnom uporabom aparata i ako razumiju opasnosti povezane s korištenjem.
- Postupke čišćenja i održavanja smiju izvoditi djeca koja imaju ili koja su starija od 8 godina samo ukoliko su pod nadzorom.
- Aparat i priključni kabel moraju biti izvan dohvata djece mlađe od 8 godina.
- Djeca se ne smiju igrati aparatom.
- Aparat smiju upotrebljavati osobe sa smanjenim fizičkim i mentalnim sposobnostima ili osobe koje nemaju iskustva ili znanja jedino uz preduvjet da su pod nadzorom ili ako su prethodno upoznata sa sigurnom uporabom aparata i ako razumiju opasnosti povezane s korištenjem.

- Isključite aparat iz utičnice prije nego ga sastavljate, rastavljate ili čistite.

Vruće površine

- Površine s ovim simbolom postaju vruće za vrijeme korištenja. Simbol se nalazi samo na nekim modelima.

Upute

- Slijedite sve sigurnosne upute za sigurnu uporabu aparata.
- Prije korištenja aparata, detaljno pročitajte ove upute za uporabu.
- Uvijek isključite aparat odmah nakon korištenja.
- Ne ostavljajte aparat bez nadzora kada radi.
- Uvijek isključite aparat za kavu iz utičnice prije nego stavljate dijelove ili ih uklanjate kao i prije čišćenja aparata.
- Uvijek izvucite utikač iz utičnice prije čišćenja aparata i ako postoji neka greška.
- Prije čišćenja, pustite da se aparat ohladi.
- Ne upotrebljavajte aparat za kavu ako u spremniku nema vode ili ako spremnik nije na mjestu.
- Ostavite slobodan prostor od najmanje 3 cm između aparata za kavu i eventualnih prepreka sa svake strane ili iza aparata i slobodan prostor od najmanje 15 cm iznad aparata za kavu.
- Opasnost od opekline! Aparat za kavu generira toplinu i proizvodi vruću vodu i paru kada radi.
- Opasnost od opekline! Ne dirajte grijač šalica kada je uključen.
- Ne upotrebljavajte aparat za kavu u kombinaciji s dijelovima ili dodatnim dijelovima drugih proizvođača.

- Koristite samo originalne rezervne dijelove proizvođača. Uporaba drugih rezervnih dijelova od onih koji su preporučeni od strane proizvođača može dovesti do požara, strujnog udara ili drugih ozljeda osobe.
- Aparat za kavu uvijek držite na ravnoj i suhoj površini.
- Nemojte namakati aparat za kavu ili ga prskati tekućinom. U kontaktu s tekućinom, uređaj odmah isključite iz utičnice i dobro osušite: Opasnost od strujnog udara!
- Ne upotrebljavajte snažna sredstva za čišćenje ili oštre predmete za čišćenje aparata za kavu.
- Ne radite promjene na aparatu.
- Nikad ne pokušavajte ugasiti plamen ili vatru vodom. Isključite aparat, izvucite kabel iz utičnice i prekrijte plamen poklopcem ili vatrogasnim prekrivačem.
- Pazite da priključni kabel ne dolazi u dodir s oštrim rubovima.
- Ne stavljajte aparat na plinske ili električne štednjake koji su uključeni ili u njihovu blizinu, u pećnicu ili u blizinu izvora topline.
- Ne stavljajte aparat u blizinu slavina ili slivnika.

3.3 Göteborgs historia och arv

GÖTEBORGS HISTORIA OCH ARV

Kort om den lilla storstadens historia.

Händelser som format Göteborg under drygt 400 år.

Göteborg grundades år 1621 av Gustaf II Adolf men det var inte den första staden vid Göta älvs mynning. På slutet av 1400-talet anlades Nya Lödöse som var en viktig handelsstad för Sverige. Nya Lödöse låg på den plats där Gamlestaden ligger idag. Efter att Göteborg tagit över allt mer som västkustens storstad minskade dock Nya Lödöses betydelse och blev i folkmun den ”gamle staden”. Idag pågår en stor arkeologisk utgrävning som ska lära oss mer om [Nya Lödöse](#).

Karl IX på sin kopparmärra - en klassisk mötesplats för göteborgarna. Foto: Superstudio

”Här skall staden ligga”

Karl IX , för många göteborgare känd som konungen på hingsten ”kopparmärra” vid Kungsporsplatsen, tog beslutet att anlägga staden Göteborg 1603 vid nuvarande Färjenäs på Hisingen. Denna stad totalförstördes dock redan 1611 av danskarna som brände ner den till grunden. Som tur är gav inte svenskarna upp tanken på en västlig handelsstad och 1619 beslutade Gustaf II Adolf att ”Här ska staden ligga” och pekade på marken i dagens Göteborg. Detta tänkta tillfälle är förevigat på Gustaf Adolfs torg och Bengt Erland Fogelbergs berömda staty av konungen (se bild i toppen).

Ett av få bevarade 1600-talshus i Göteborg: det före detta artilleriet Kronhuset från 1654.
Foto: Kjell Holmner

Göteborg under 1600-talet

Dagens Göteborg byggdes upp under 1600-talet av holländare, eftersom de ansågs bäst på att bygga på sankmark. Detta har gett Göteborgs innerstad dess kanaler och rader av träd utmed kajerna, skurna eller klippta på holländskt sätt. Den ursprungliga staden byggdes innanför den stora sicksackformade stadsvall som kom att känneteckna Göteborg. Av denna befästning finns inte mycket bevarat idag, men en rest av bastionen Carolus XI Rex finns kvar vid Esperantoplatsen. Vallgraven tillsammans med de två skansarna Lejonet och Kronan gjorde att Göteborg under 1600-talet ansågs vara norra Europas bäst befästa stad.

Ostindiska kompaniets världsomseglande skepp bidrog starkt till Göteborgs utveckling till storstad. Foto: Dick Gillberg

Göteborg under 1700-talet

Under 1700-talet blommade Göteborg ut till en riktig storstad med dåtidens mått: över 10 000 (!) invånare. Hamnens betydelse växte och tack vare Ostindiska kompaniet, samt exporten av järn- och trävaror, blev Göteborg en rejäl handels- och sjöfartsstad. Tobaks- och sockerindustrin var tillsammans med sillfisket andra viktiga näringar och tillförde Göteborg stor vinst. Många av dåtidens köpmän byggde upp pampiga timmerhus längs med kanalerna. Dessvärre drabbades Göteborg av en rad bränder under slutet av 1700-talet och därför finns inte de ursprungliga trähusen kvar.

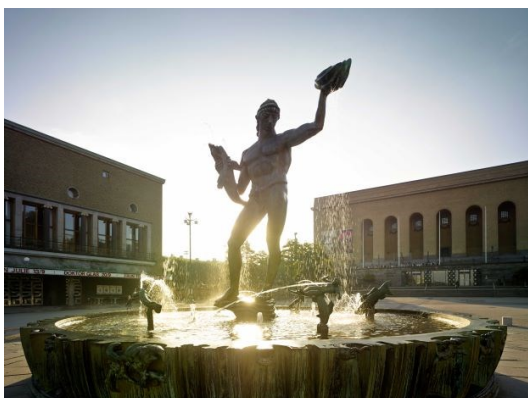
Klassiskt Göteborgskt landshövdingehus i Majorna. Foto: [Instagram.com/goteborgcom](https://www.instagram.com/goteborgcom)

Göteborg under 1800-talet

På grund av bränderna tillkom år 1803 en byggnadsordning som beslutade att det bara skulle byggas stenhus innanför vallgraven. Några av Göteborgs mest karaktäristiska stadsdelar är uppbyggda på den här tiden. Exempelvis Vasastaden, Lorensberg och Avenyn. Samtliga med stora pampiga stenhus som kännetecken.

Det var även på slutet av 1800-talet som de världsberömda landshövdingehusen började byggas. De här husen byggdes över stora delar av Göteborg och främst för den växande arbetarklassen.

På 1800-talet växte såväl industrierna som handelshusen i Göteborg. Framförallt den industriella revolutionen kom att ändra stadsbilden mycket och Stora hamnkanalen som varit navet i Göteborgs läge som hamnstad ersattes av nya industrihamnar längs med älven. Porterbryggeriet vid Klippan, Margarinfabriken vid Olskroken och Rosenlunds spinneri var tre stora arbetsgivare i staden.

Landmärken som Poseidon och Konstmuseet stod klara vid 300-årsjubiléet 1923. Foto: Krister Engström

Göteborg under 1900-talet

Under 1900-talet växte Göteborg så det knakade och många nya stadsdelar byggdes. Hisingen blev en mer naturlig del i storstaden Göteborg när stadsdelar som Lindholmen, Lundby, Brämaregården och Rambergsstaden anlades. Två broar över älven byggdes det också: Göta Älvbron öppnade 1939 och Älvsborgsbron 1966. Infrastrukturen i Göteborg utvecklades successivt under 1900-talet.

1902 blev den tidigare hästdrivna spårvagnen elektrisk. Biltrafiken ökade också vilket givetvis påverkade stadsbildens utformning. 1900-talet var även århundradet då många urgöteborgska landmärken såg världens ljus. Röhsska museet och Lorensbergsteatern öppnade på 1910-talet och samma årtionde togs första spadtaget i vad som skulle bli Botaniska trädgården i Änggården.

Vid 300-årsjubiléet 1923 (uppskjutet två år på grund av ekonomiskt svåra tider) invigdes Götaplatsen med Konstmuseet som kronan på verket. Vid jubileumsutställningen öppnade även en annan viktig Göteborgsinstitution: Liseberg!

Dagens Göteborg – där det gamla och det nya möts

Även om staden i många avseenden gått från industri mot innovation finns exempelvis fisket kvar i allra högsta grad idag. Utbudet av färsk fisk och skaldjur är unikt och tidiga morgnar kan du se fiskefartygen lastas av vid kajerna. Missa inte heller att besöka nordens största fiskeauktion i Fiskhamnen. Varvskrisen slog hårt mot Göteborg under andra halvan av 1900-talet. Från att ha varit en av de största arbetsgivarna avvecklades varvsindustrin successivt i Göteborg.

Staden har fått mycket beröm för att ha lyckats utveckla områdena där varvsindustrierna en gång låg. Man har skapat helt nya stadsdelar som är uppbyggda runt de gamla varvs- och industribyggnaderna på platser som Eriksberg, Sannegårdshamnen och på Lindholmen.

[Med blickar mot 400-årsjubileet](#) byggs det nu nytt i många delar av staden. Området kring Frihamnen kommer bli en helt ny stadsdel för minst 15 000 invånare och i området planeras även en stor jubileumspark. Dessutom får vi Sveriges högsta hus när [Karlavagnstornet](#) byggs på Lindholmen.

3.3.1 Göteborgs historia och arv – översättning

POVIJEST I BAŠTINA GÖTEBORGA

Ukratko o povijesti malog velegrada.

Događaji koji su oblikovali Göteborg u posljednjih 400 godina.

Göteborg je osnovao Gustav II. Adolf 1621. godine, no to nije bio prvi grad na ušću rijeke Göta älv. Krajem 15. stoljeća izgrađen je grad Nya Lödöse koji je bio važan trgovački grad za Švedsku. Nya Lödöse nalazio se na mjestu današnje gradske četvrti Gamlestaden. Kako je Göteborg sve više preuzimao ulogu velikog grada na zapadnoj obali, smanjilo se značenje Nya Lödöse koji je popularno nazvan "gamle staden" ("stari grad"). U tijeku su arheološka iskopavanja koja će nas više naučiti o Nya Lödösea.

Karl IX. na svom pastuhu – popularno mjesto sastajanja za stanovnike Göteborga. Slika: Superstudio

"Ovdje će se nalaziti grad"

Kralj Karl IX., za mnoge stanovnike Göteborga poznat kao kralj na pastuhu, čiji se kip nalazi na trgu Kungssportsplatsen, odlučio je 1603. izgraditi grad Göteborg uz današnji dio grada Färjenäsa na otoku Hisingen. Međutim, taj grad potpuno je uništen već 1611., kada su ga Danci spalili do temelja. Srećom, Šveđani nisu odustali od ideje da imaju trgovački grad na zapadnoj obali i 1619. kralj Gustav II. Adolf izjavio je "Ovdje će se nalaziti grad" i pokazao

na tlo današnjeg Göteborga. Ovaj navodni trenutak je na trgu Gustava Adolfa uvijekovječio umjetnik Bengt Erland Fogelbergs, koji je izradio poznati kip kralja (slika iznad).

Jedna od nekoliko sačuvanih kuća iz 17. stoljeća u Göteborgu: nekadašnja artiljerija Kronhuset od 1654. Slika: Kjell Holmner

Göteborg u 17. stoljeću

Današnji Göteborg su u 17. stoljeću izgradili Nizozemci, budući da se smatralo da su oni najbolji za gradnju na močvarnom području. Zbog toga se u središtu Göteborga nalaze kanali i nizovi drveća uz pristaništa, oblikovani na nizozemski način. Izvorno je grad izgrađen unutar velikih zidina u cik-cak obliku po kojima je Göteborg postao poznat. Danas nije mnogo sačuvano od te utvrde, ali ostatak bedema Carolus XI. Rex još uvijek se nalazi kod trga Esperantoplatsen. Zbog opkopa oko utvrde i dvije redute Lejonet i Kronan, Göteborg se u 17. stoljeću smatrao kao najbolje utvrđen grad sjeverne Europe.

Brodovi Istočnoindijske kompanije koji su plovili svijetom snažno su doprinijeli razvoju Göteborga u velegrad. Slika: Dick Gillberg

Göteborg u 18. stoljeću

U 18. stoljeću Göteborg je narastao u pravi velegrad za ono vrijeme: imao je preko 10 000 (!) stanovnika. Važnost luke je rasla i zahvaljujući Švedskoj Istočnoindijskoj kompaniji (Ostindiska kompaniet), kao i izvozu željeza i drva, Göteborg je postao veliki trgovački i brodarski grad. Duhanska i industrija šećera su zajedno s ulovom haringa bile sljedeće važne industrijske grane koje su Göteborgu donijele velike dobitke. Mnogi tadašnji trgovci gradili su raskošne drvene kuće uzduž kanala. Nažalost, Göteborg je krajem 18. stoljeća pogodio niz požara i zbog toga više nema izvornih drvenih kuća.

Klasična poglavarska kuća u Göteborgu u četvrti Majorna. Slika: [Instagram.com/goteborgcom](https://www.instagram.com/goteborgcom)

Göteborg u 19. stoljeću

Zbog požara, 1803. godine građanskim propisima propisano je da se unutar opkopa mogu graditi samo kamene kuće. Neke od najkarakterističnijih četvrti u Göteborgu su sagrađene u to vrijeme, npr. Vasastaden, Lorensberg i bulevar Avenyn. Sve imaju velike raskošne kamene kuće po kojima ih se prepoznaje.

Čak su se i krajem 19. stoljeća počele graditi svjetski poznate poglavarske kuće (landshövdingehus). Te kuće su se gradile u mnogim dijelovima Göteborga, ponajprije za sve brojniju radničku klasu.

U 19. stoljeću jačali su industrija i trgovačka poduzeća u Göteborgu. Prije svega, industrijska revolucija značajno je promijenila sliku grada, a kanal Stora hamnkanalen, koji je bio središte Göteborga kao lučkog grada, zamijenile su nove industrijske luke uz rijeku. Pivovara Porterbryggeriet u ulici Klippan, tvornica margarina Margarinfabriken u četvrti Olskroken i predionica pamuka Rosenlunds spinneri bila su tri najveća poslodavca u gradu.

Znamenitosti kao što su kip Posejdona i muzej Konstmuseet završeni su na 300-tu godišnjicu 1923. Slika: Krister Engström

Göteborg u 20. stoljeću

Tijekom 20. stoljeća Göteborg je narastao i izgrađeni su novi dijelovi grada. Otok Hisingen je izgradnjom gradskih četvrti kao što su Lindholmen, Lundby, Brämaregården i Rambergsstaden postao integralniji dio grada. Također su izgrađena dva mosta preko rijeke Göta älv: Göta Älvbron otvoren je 1939. i Älvsborgsbron 1966. Infrastruktura u Göteborgu se postepeno razvijala tijekom 20. stoljeća.

1902. tramvaji koje su prije vukli konji postali su električni, a također se povećao i automobilski promet što je, naravno, utjecalo na oblikovanje slike grada. 20. stoljeće je također bilo i stoljeće u kojem su izgrađene mnoge znamenitosti Göteborga. Muzej Röhsska museet i kazalište Lorensbergsteatern otvoreni su 1910-ih, a u istom desetljeću poduzet je prvi korak u nastanku budućeg Botaničkog vrta u Änggårdenu.

Na 300-tu godišnjicu 1923. (koja je odgođena dvije godine zbog ekonomski teških vremena) svečano je otvoren trg Götaplatsen s muzejem Konstmuseet kao kruna djela. Na jubilarnoj izložbi također se otvorila jedna važna institucija u Göteborgu: zabavni park Liseberg!

Göteborg danas – susret starog i novog

Iako je Göteborg u mnogo pogleda od industrijskog grada došao do grada inovacija, ribolov je i danas vrlo prisutan. Ponuda svježe ribe i morskih plodova je jedinstvena, a za ranih jutra mogu se vidjeti ribarski brodovi kako istovaruju ribu u lukama. Nemojte zaboraviti posjetiti i skandinavsku najveću dražbu ribe u ribarskoj luci Fiskhamnen. Kriza brodogradilišta je snažno pogodila Göteborg u drugoj polovici 20. stoljeća. Industrija brodogradnje, koja je zapošljavala najviše ljudi, postepeno je oslabila i nestala sa scene u Göteborgu.

Grad je poznat po tome što je uspio razviti područja na kojima se prije nalazila brodogradilišna industrija. Sagrađeni su novi dijelovi grada oko starih brodogradilišnih i industrijskih zgrada na mjestima kao što su Eriksberg, luka Sannegårdshamnen i Lindholmen.

Ususret 400. godišnjici grada, mnogi se dijelovi grada razvijaju. Područje oko četvrti Frihamnen će postati potpuno novi dio grada za najmanje 15 000 stanovnika, gdje se također planira izgradnja velikog jubilejskog parka. Osim toga, Švedska će dobiti najvišu zgradu kada se izgradi neboder Karlavagnstornet na Lindholmenu.

4. Kroatiska texter och svenska översättningar

4.1 Nacionalni park Plitvička jezera

Nacionalni park Plitvička jezera

O parku

Općenito

Plitvička jezera najstariji su i najveći nacionalni park Republike Hrvatske. Park je smješten u Gorskoj Hrvatskoj, između planinskog lanca Male Kapele na zapadu i sjeverozapadu i Ličke Plješivice na jugoistoku. Administrativno se nalazi na području Ličko-senjske (90,7 %) i Karlovačke županije (9,3 %).

Svojom iznimnom prirodnom ljepotom ovo je područje oduvijek privlačilo zaljubljenike u prirodu, pa je već 8. travnja 1949. godine proglašeno **prvim nacionalnim parkom u Hrvatskoj**. Proces *osedravanja*, kojim se formiraju sedrene barijere i stvaraju jezera, predstavlja *jedinstvenu univerzalnu vrijednost* zbog koje su Plitvička jezera dobila međunarodno priznanje 26. listopada 1979. godine, upisom na **UNESCO-ov Popis svjetske baštine**. Godine 1997. područje Nacionalnog parka prošireno je i otad zauzima površinu nešto manju od 300 km².

Park je najvećim dijelom prekriven šumskom vegetacijom, manji dio travnjacima, a turistički najzanimljiviji i najatraktivniji dio Parka – jezera, zauzimaju tek nešto manje od 1 % površine Parka.

Jezerski sustav čini 16 imenovanih i nekoliko manjih, kaskadno poredanih jezera. Zbog geološke podloge i karakterističnih hidrogeoloških uvjeta, jezerski je sustav podijeljen na Gornja i Donja jezera. Prošćansko jezero, Ciginovac, Okrugljak, Batinovac, Veliko jezero, Malo jezero, Vir, Galovac, Milino jezero, Gradinsko jezero, Burgeti i Kozjak dvanaest su jezera koja čine Gornja jezera, formirana na nepropusnim dolomitima. Gornja jezera su prostranija, razvedenija i blažih obala u odnosu na Donja jezera. Donja jezera, koja čine jezera Milanovac, Gavanovac, Kaluđerovac i Novakovića Brod, nastala su u propusnoj vapnenačkoj

podlozi usječena u uski kanjon strmih padina. Jezera završavaju impozantnim slapovima Sastavcima, podno kojih počinje tok rijeke Korane.

Nacionalni park Plitvička jezera posjetiteljima nudi osam programa obilaska jezerskog sustava, četiri planinarske staze, te je za posjetitelje otvoren tokom cijele godine. Svi posjetitelji trebaju se **pridržavati uputa** naznačenih na info pločama, slijediti označene staze te ne ostavljati tragove svog posjeta u obliku ostavljanja smeća, označavanja ili devastacije prirode u bilo kojem obliku.

Nacionalnom parku strogo je zabranjeno:

- sakupljanje biljnog materijala, i uzimanje bilo kakvih „suvenira“ prirodnog porijekla
- hranjenje životinja
- kupanje u jezerima
- bacanje otpadaka uz stazu i bilo gdje drugdje, osim u kante za smeće postavljene na određenim lokacijama u parku
- udaljavanje s označenih staza

Preporučujemo:

- ponijeti odgovarajuću odjeću i obuću
- ponijeti zaštitu od kiše i sunca (kišobran, kabanicu; sunčane naočale, šešir, kremu za sunčanje – ovisno u kojem razdoblju godine dolazite)
- provjeriti vremensku prognozu prije dolaska u Park
- svakako se prethodno informirati o dužini obilaska pojedinih staza kako biste imali dovoljno vremena za [obilazak željenog programa](#)
- tijekom boravka u prirodi čuvajte hranu i piće u zatvorenim spremnicima i ne ostavljajte ostatke hrane i druge otpatke u prirodi
- otpad odložite na predviđena mjesta za odlaganje otpada
- prije konzumacije jela i pića dobro operite ruke

- ne dirajte gnijezda i ostale nastambe koje uočite tijekom svoje posjete

Želimo vam ugodan boravak u Nacionalnom parku Plitvička jezera!

Detaljne informacije o stanju u Nacionalnom parku Plitvička jezera i mogućnostima obilaska možete dobiti svakodnevno na brojeve telefona: +385 (0)53 751 014, +385 (0)53 751 015, ili na e-mail: info@np-plitvicka-jezera.hr.

4.1.1 Nacionalni park Plitvička jezera – översättning

Nationalparken Plitvicesjöarna

Om parken

Generellt

Plitvicesjöarna är den äldsta och största nationalparken i Kroatien. Parken är belägen i den bergiga delen av Kroatien (Gorska Hrvatska), mellan bergskedjorna Mala Kapela i väst och nordväst och Lička Plješivica i sydöst. Administrativt sett ligger parken i Lika-Senjs län (90,7%) och Karlovacs län (9,3 %).

På grund av sin exceptionellt vackra natur har detta område alltid lockat naturälskare och därför förklarades det redan den 8 april 1949 som **den första nationalparken i Kroatien**. Den process som formar travertinbarriärerna och bildar sjöarna utgör *ett unikt universellt värde*. Därför har Plitvicesjöarna den 26 oktober 1979 fått internationellt erkännande och skrevs in på **UNESCO:s världsarvslista**. 1997 blev nationalparkens område utvidgat och upptar sedan dess en yta som är knappt 300km².

Den största delen av parken är täckt med skogsvegetation, en mindre del av parken med ängar medan den för turister mest fängslande och mest attraktiva delen av parken, sjöar, upptar något mindre än 1 % av parkens yta.

Sjösystemet består av 16 namngivna sjöar och ett fåtal mindre sjöar som mynnar ut i kaskader. På grund av det geologiska underlaget och karakteristiska hydrogeologiska villkor är sjösystemet indelat i de övre och nedre sjöarna. De övre sjöarna består av tolv sjöar: Prošćansko jezero, Ciginovac, Okrugljak, Batinovac, Veliko jezero, Malo jezero, Vir, Galovac, Milino jezero, Gradinsko jezero, Burgeti och Kozjak som är formade på täta

dolomiter. De övre sjöarna är större, ojämna och har mildare stränder än de nedre sjöarna. De nedre sjöarna består av sjöarna Milanovac, Gavanovac, Kaluđerovac och Novakovića Brod och har bildats i permeabelt kalkstenunderlag. De är skurna i en smal kanjon med branta sluttningar. Sjöarna avslutas med det imponerande vattenfallet Sastavci. Vid foten av vattenfallet börjar floden Korana.

Nationalparken Plitvicesjöarna erbjuder besökare åtta program för rundtur av sjösystemet och fyra vandringsleder. Parken är öppen för besökare under hela året. Alla besökare bör **följa instruktionerna** som finns på infotavlorna, följa markerade stigar och inte efterlämna avfall, sätta upp skyltar eller på annat sätt göra markeringar eller förstöra naturen.

I nationalparken är strikt förbjudet:

- att samla växter, ta med souvenirer från naturen
- att mata djur
- att bada i sjöar
- att kasta skräp intill stigen eller någon annanstans, utom i soptunnor som finns på vissa platser i parken
- att avvika från markerade stigar

Vi rekommenderar:

- att ta med sig lämpliga kläder och skor
- att ta med sig skydd mot regn och sol (paraply, regnkappa; solglasögon, hatt, solkräm – beroende på vilken period på året du kommer)
- att du ser till att informera dig om väderprognosen för dagen innan du kommer till parken
- att du ser till att informera dig i förväg om längden på rundturen på enskilda stigar så att du har tillräckligt med tid för rundtur av önskat program
- att under vistelsen förvara mat och dryck i stängda behållare och inte lämna matrester och annat avfall i naturen

- att du kastar skräp på de utsatta sopstationerna och i soptunnor
- att tvätta händerna innan du äter och dricker
- att du inte rör fågelbon och andra livsmiljöer

Vi önskar dig en trevlig vistelse i nationalparken Plitvicesjöarna!

Detaljerad information om tillstånd i nationalparken Plitvicesjöarna och rundtursmöjligheter får du dagligen per telefonnummer +385 (0)53 751 014, +385 (0)53 751 015, eller e-post:

info@np-plitvicka-jezera.hr.

4.2 Park prirode Kopački rit

Park prirode Kopački rit

Povijest parka

Kopački rit – močvarni dom tisućama bioloških vrsta. Ptičji raj. Sklonište stotinama ptičjih vrsta. Prirodni trokut Dunava i Drave. Najveća unutarnja delta Dunava. Među najvećim europskim močvarama. Prostor nikada jednakog izgleda. Svaki novi posjet – novi uvid u prirodu. Mistično mjesto povratka u prostor natopljen životom.

Kopački rit najvredniji je posebni zoološki rezervat u Hrvatskoj. Najveće je rastilište i mrijestilište slatkovodne ribe u Podunavlju. Jedna od najvećih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi. Dom za više od 2300 bioloških vrsta. Svake godine u Kopačkom se ritu gnijezdi oko 140 vrsta ptica. Ovo je mjesto na kojemu je moćni Dunav podijelio svoju snagu s jezerima, barama, gredama i ritovima. Park prirode Kopački rit smješten je u istočnoj Hrvatskoj, u Baranji; Osječko-baranjska županija.

Ime ovoga Parka dolazi od mađarskih riječi *kapocs*, što znači kopča, i *ret*, u prijevodu s mađarskog livada. Poveznica, kopča, među močvarnim livadama danas su drveni mostovi koji posjetitelju omogućavaju ući duboko u rit – prirodni fenomen bioraznolikosti.

Kopački rit nikada nije isti. Priroda u svojoj mijeni oblikuje „lice” ove velike europske močvare. Izgled cjelokupnog prostora ovisi o intenzitetu poplava i količini nadošle vode iz Dunava.

Kopno i ritske vode u svom prožimanju čine čudesan i jedinstveni prirodni mozaik kojim se zarana počelo upravljati. Godinom početka bilježi se 1699. jer tada je darovnicom ugarsko-hrvatskog kralja Leopolda I. osnovano gospodarstvo Belje. Upravljanje je potom povjereno Eugenu Franji Savojskom. Habsburgovci su bili njegovi zakupci sve do 1918. godine. Burna je prošlost istočnoslavonskog prostora mijenjala i imena upravitelja toga područja.

U Parku prirode nalazi se vrlo zanimljiv primjerak ladanjske arhitekture. To je kompleks Dvoraca Tikveš. Unutar šuma i perivoja smješteni su stari dvorac Tikveš, novi dvorac s aneksom, kapelica i prateći objekti ugostiteljskog tipa.

Tako Kopački rit, kroz Tikveš, nudi i povijesnu dimenziju turizma. Nižemo slojeve te povijesti u sažete retke: nakon međudržavnog razgraničenja u Versaillesu kompleks postaje imovinom Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevine Jugoslavije. U vremenu od 1941. do 1944. godine kompleksom upravlja princ Albrecht Habsburg. Po završetku Drugog svjetskog rata postaje nacionaliziran i koristi se samo kao rezidencijalno lovačko središte.

Habsburgovci su sagradili dvorac kako bi imali i raskošne trenutke odmora od carskoga lova. Tikveški dvorac poznat je i kao Titov dvorac.

Svi su odreda vladari i državnici prepoznali tikveške hrastove šume kao lovno područje bogato krupnom divljači. Njihovom ugodnom i raskošnom boravku doprinijelo je zasigurno i ladanjsko zdanje.

Park prirode Kopački rit utemeljen je 1976. godine i najstariji je proglašeni park prirode u Hrvatskoj.

Između Dunava na istoku i Drave na jugu, Kopački rit prostire se na 231 četvornom kilometru. Posebni zoološki rezervat površine je oko 70 četvornih kilometara. Ovaj je park prirode uvršten na listu ornitološki značajnih područja – IBA (Important Bird Area). Ramsarskom konvencijom 1993. godine proglašen je međunarodno značajnim zaštićenim područjem. UNESCO je 2012. godine proglasio prekogranični rezervat biosfere Mura – Drava – Dunav, a Kopački rit je njegov iznimno vrijedan dio.

Jedinstvenost izgleda Kopačkog rita rezultat je neprestanih plavljenja. Uslijed toga, valovi na nekim mjestima produbljuju teren i tako nastaju bare. Na drugim se mjestima istodobno taloži materijal koji nosi rijeka i nastaju uzvišenja tla, takozvane grede. I tako se stvara čudesan prirodni mozaik bara i greda.

Dva su veća jezera u Parku – Kopačko jezero i Sakadaš koji je sa sedam metara najdublja udubina Rita. Prostor Parka poplavljen je prosječno 99 dana u godini.

Rit većinom prekriva šuma bijele vrbe, dok se na višim terenima nalaze vrijedne šume hrasta lužnjaka, najplemenitijeg i najcjenjenijeg drveta ovih prostora.

Iznimna je vrijednost i ljepota flore i faune u Kopačkom ritu. Hektari bijelog lopoča prekrivaju ritske vode. Ta ljepota pogledu posjetitelja u svojem je dubokom i sočnom korijenju hrana jelenima zimi.

Iznimna posebnost u fauni Kopačkog rita su i veliki vranci, ptice čiji se opstanak temelji isključivo na obilatosti i kvaliteti ribljeg fonda zato što odrasla jedinka dnevno pojede približno pola kilograma ribe. U Kopačkom ritu ne ostaju gladne i dovoljno ostavljaju prirodi u vibrantnoj mreži složenog ekosustava.

A Rit je upravo to, mozaičan ekološki sustav čiji su elementi visoko vrijedni i rijetki.

Uz to, Kopački je rit i u svojoj turističkoj dimenziji bogato mozaičan. On je mjesto za odmor, rekreaciju, atrakciju i svjetski poznato mjesto za promatranje ptica. Izbor je na posjetitelju. Kroz močvaru turističkim brodom ili čamcem? Odvažiti se na veslanje u kanuu uz pratnju stručnih vodiča Parka? Biciklom kroz Kopački rit? Turističkim vlakom u obilazak kopnenih staza parka? Kopački rit nudi atraktivne izbore.

Ovo mjesto, Park prirode Kopački rit, opisuje i sklad.

U svjetskim razmjerima ugroženi orao štekavac ovdje slobodno širi svoja, u rasponu gotovo dvaipolmetarska krila.

U rujnu česte su jutarnje, vrlo guste, magle. Proživjeti trenutke dizanja te magle koja otvara pogled prema Kopačkom ritu gotovo da je mistični doživljaj. A kako se magla diže, postaje doslovna slika otvaranja očiju pred veličanstvenošću močvarne prirode.

4.2.1 Park prirode Kopački rit – översättning

Naturparken Kopački rit

Parkens historia

Kopački rit - en träskmark som huserar tusentals biologiska arter. Ett fågelparadis. Skydd för hundratals fågelarter. En naturlig triangel med Donau och Drava. Donaus största inre delta. Bland Europas största sankmarker. Ett område som aldrig ser likadant ut. Varje nytt besök – en ny inblick i naturen. En mystisk plats full av liv.

Kopački rit är det mest värdefulla speciella zoologiska reservatet i Kroatien. Det är det största hemvisten för sötvattenfisk och platsen där de parar sig. Det är ett av de största fluvial-träskiga lågländerna i Europa. Det är hem till mer än 2300 biologiska arter. Varje år häckar runt 140 fågelarter i Kopački rit. Det är platsen där Donau har fördelat sin kraft till sjöar, dammar, bergsryggar och kärr. Naturparken Kopački rit är belägen i östra Kroatien, i regionen Baranja som ligger i Osijek-Baranjas län.

Denna parks namn kommer från det ungerska ordet *kapocs*, vilket betyder spänne, och *ret*, vilket betyder äng. Förbindelsen, spännet, mellan de sankna ängarna är idag träbroar som möjliggör för besökaren att gå djupt in i kärren. Kärren är ett naturligt fenomen av den biologiska mångfalden.

Kopački rit ser aldrig likadan ut. Naturens förändringar formar utseende på detta stora europeiska träsk. Hela platsens utseende beror på flodens intensitet och mängden av vatten som kommer från Donau.

Samspelet mellan land och sankmark skapar en magisk och unik naturlig mosaik som man tidigt började vårda. 1699 noteras som början på förvaltningen av detta område eftersom då etablerades Belje-gården med en gåva från den ungersk-kroatiska kungen Leopold I. Sedan anförtroddes administrationen av gården till Eugen av Savojen. Habsburgarna var gårdens arrendatorer tills 1918. Östra Slavoniens turbulenta historia förde med sig att det kom nya fogdar till detta område.

I naturparken finns ett mycket intressant exemplar av landsbygdsarkitektur. Det är borgkomplexet Tikveš. Inne i skogarna och parkerna finns den gamla borgen Tikveš, den nya borgen med annex, ett kapell samt restauranger och kaféer.

På så sätt erbjuder Kopački rit, genom Tikveš, en historisk dimension av turismen. Historiens lager upprepas i kortfattade rader: efter Versaillesfredens gränsdragningar kom komplexet att tillhöra Serbernas, kroaternas och slovenernas kungarike, senare kungariket Jugoslavien. Från 1941 till 1944 styrdes komplexet av prins Albrecht av Habsburg. Efter slutet av andra världskriget blev det nationaliserat och användes bara som bostads- och jaktcentrum.

Habsburgarna byggde borgen för att uppleva lyxiga stunder av vila från den kejsarliga jakten. Tikveš borg är också känd som Titos borg.

Alla regenter och statsmän insåg att ekskogarna runt Tikveš var rika på stora villebråd, därmed blev det en väldig populär jaktmark. Till deras trevliga och lyxiga vistelse bidrog säkert också landsbyggnaden.

Naturparken Kopački rit grundades 1976 och den är den äldsta förklarade naturparken i Kroatien.

Bland floderna Donau i öst och Drava i syd, sträcker Kopački rit sig över 231 kvadratkilometer. Det speciella zoologiska reservatet har en yta på runt 70 kvadratkilometer. Naturparken är med på listan över ornitologiskt betydande områden – IBA (Important Bird Area). Med Ramsarkonventionen 1993 förklarades parken som internationellt betydande skyddat område. UNESCO förklarade 2012 gränsöverskridande biosfärreservat Mura – Drava – Donau, och Kopački rit är dess exceptionella värdefulla del.

Parkens unika utseende är resultatet av långvariga översvämningar. Som ett resultat, fördjupar vågorna på vissa ställen terrängen och formar därmed dammar. På andra platser transporterar floden materialet som läggs ned och så bildas markhöjderna, så kallade ryggar. Och så formas en magisk naturlig mosaik av dammar och ryggar.

I parken finns två större sjöar - Kopačko jezero och Sakadaš vilken, med sin sju meter, är den djupaste fördjupning i Kopački rit. Parken är översvämmad i snitt 99 dagar per år.

Rit är mestadels täckt med vitpilskog medan på högre terrängar finns värdefulla ekskogar, det ädlaste och mest uppskattade träet i dessa områden.

Betydelse och skönhet av flora och fauna i Kopački rit är exceptionella. Hektaren av vit näckros översällar vattnet. Denna skönhet är i sina djupa och saftiga rötter hjortarnas näring på vintern.

Faunas exceptionella egenhet är storskarvar, fåglar vars överlevnad bara baseras på överflöd och kvalitet av fiskbestånd eftersom en vuxen fågel äter cirka ett halvt kilo fisk. I Kopački rit fåglarna är inte hungriga och de lämnar tillräckligt till naturen i det vibrerande nätet av komplexa ekosystemet.

Och Kopački rit är just det, en mosaik av ekosystem vars element är högt värderade och ovanliga.

Kopački rit har dessutom en mångfaldig turistdimension. Det är en attraktiv plats för avkoppling och rekreation samt en världsberömd plats för fågelskådning. Valet är till besökaren. Åka turistbåt eller småbåt på träsket? Våga paddla kanot tillsammans med parkens guider? Cykla genom Kopački rit? Åka turisttåget för att se parkens stigar? Kopački rit erbjuder attraktiva urval.

Det som också beskriver Naturparken Kopački rit är harmoni.

Här sträcker havsörnen, hotad i global skala, fritt sina vingar med en vingbredd på nästan två och en halv meter.

I september förekommer ofta mycket täta morgondimmor. Att uppleva hur dimman höjer sig och öppnar blicken mot Kopački rit är nästan en mystisk upplevelse. Och medan dimman höjer sig, är det som att ögonen öppnas för att se det magnifika träskets natur.

4.3 Javni natječaj

**REPUBLIKA HRVATSKA
ZAGREBAČKA ŽUPANIJA
Upravni odjel za gospodarstvo**

Na temelju Odluke o raspisivanju Javnog natječaja za dodjelu potpora manifestacijama značajnim za turističku ponudu Zagrebačke županije za 2019. godinu, od 19. travnja 2019. godine, (KLASA: 022-01/19-01/21, URBROJ: 238/1-03-19-04), Zagrebačka županija objavljuje

**JAVNI NATJEČAJ
za dodjelu potpora manifestacijama značajnim
za turističku ponudu Zagrebačke županije
za 2019. godinu**

UVOD

I.

U Proračunu Zagrebačke županije za 2019. godinu, u razdjelu 6. Upravnog odjela za gospodarstvo, u programu Turističke manifestacije od županijskog značaja planirana su sredstva za projekt Manifestacije, koja su namijenjena za organiziranje manifestacija koje su značajne za turističku ponudu i razvoj turizma na području Zagrebačke županije. Projekti koji se sufinanciraju moraju biti sukladni postavljenim ciljevima županijskih strateških dokumenata.

Sredstva se dodjeljuju temeljem Pravilnika o općim uvjetima dodjele donacija, subvencija i pomoći iz Proračuna Zagrebačke županije („Glasnik Zagrebačke županije“ broj 14/18, 23/18 i 41/18).

Manifestacija značajna za turističku ponudu Zagrebačke županije u smislu ovog Javnog natječaja je svaka gospodarska, kulturna, sportska ili druga manifestacija koja se održava na području Zagrebačke županije, a potiče razvitak turističke djelatnosti u lokalnim jedinicama ako se njenim održavanjem obogaćuje turistička ponuda, čuva i oživljava kultura, tradicija i narodni običaji, te promiče razvoj turizma.

KORISNICI, NAMJENA SREDSTAVA I PRIHVATLJIVI TROŠKOVI

II.

Prihvatljivi prijavitelji koji mogu ostvariti pravo na potporu temeljem ovog Javnog natječaja su:

- javne ustanove
- ustanove u kulturi
- jedinice lokalne samouprave
- turističke zajednice
- udruženja obrtnika

koji su registrirani na području Zagrebačke županije i koji organiziraju manifestaciju na području Zagrebačke županije.

Sredstva potpore namijenjena su za organizaciju manifestacija kao glavnog motiva dolaska turista na područje Zagrebačke županije.

PRIHVATLJIVI TROŠKOVI

III.

Prihvatljivim troškovima smatraju se slijedeći troškovi:

- A - najam opreme (audio i vizualna tehnika, pozornica i sl.);
- B - nabava radnog/potrošnog materijala vezanog za organizaciju događanja;
- C - najam prostora za održavanje događanja;
- D - najam prijevoznih sredstava u svrhu prijevoza organizatora i izvođača vezan uz organizaciju;
- E - troškovi smještaja, putni troškovi, honorari (temeljem ugovora) izvođača i vanjskih suradnika;
- F - troškove promocije (prezentacije, medijska promocija, promotivni materijali i dr.);
- G - usluge zaštitarske službe;
- H - druge troškove neposredne organizacije, koje Zagrebačka županija smatra opravdanim.

Trošak PDV-a na računima za opravdane troškove također će se smatrati prihvatljivim troškom.

Vrijeme nastanka troška dokazuje se datumom izdavanja računa.

Sredstva potpore ne mogu se dodijeliti za sljedeća događanja:

- manifestacije koje se sufinanciraju iz Županijskog proračuna, a preko drugih županijskih upravnih odjela;
- događanja koja okupljaju manji broj sudionika i koja su zatvorena za posjetitelje; jednokratna održavanja, konferencije, okrugli stolovi, seminari i sl.;
- hodočašća, proslave godišnjica i obljetnica, natjecanja strukovnih udruženja.

NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI

IV.

Neprihvatljivim troškovima smatraju se troškovi:

- kupnje nekretnina (objekata i zemljišta) i prijevoznih sredstava;
- troškovi redovnog poslovanja organizatora (plaće i ostala primanja zaposlenih, troškove prijevoza i putovanja zaposlenih, studijska putovanja, pokriće gubitaka, poreze i doprinose, kamate na kredite, carinske i uvozne pristojbe ili bilo koje druge naknade);
- izrada studija, elaborata, projektne i druge dokumentacije;
- troškovi domjenka, hrane i pića za sudionike i posjetitelje;
- svi drugi troškovi koji nisu vezani za realizaciju manifestacije.

UVJETI PODNOŠENJA PRIJAVE

V.

Razmatrat će se prijave koje ispunjavaju sljedeće uvjete:

- prijavu podnosi prihvatljivi prijavitelj;
- prijava se odnosi na manifestaciju sukladno Pravilniku o općim uvjetima dodjele donacija, subvencija i pomoći iz Proračuna Zagrebačke županije („Glasnik Zagrebačke županije“ broj 14/18, 23/18 i 41/18).;
- manifestacija za koju se traži potpora odvija se u kalendarskoj godini za koju je objavljen natječaj.

Za manifestacije koje zajednički organizira više (su)organizatora, prijavu podnosi samo jedan (su)organizator, uz suglasnost ostalih. U slučaju odobravanja potpore, potpora se isplaćuje isključivo podnositelju prijave.

Na ovaj Javni natječaj ne može se prijaviti projekt kojeg sufinancira drugi upravni odjel Zagrebačke županije.

IZNOS POTPORE

VI.

Podnositelj može prijaviti i ostvariti potpore za najviše dvije manifestacije u jednoj kalendarskoj godini.

Potpore za pojedinu manifestaciju može iznositi najviše 100.000,00 kuna i to:

A) za javne ustanove, ustanove u kulturi, turističke zajednice i udruženja obrtnika do 75% prihvatljivih troškova manifestacije,

B) za jedinice lokalne samouprave

- do 100% iznosa vrijednosti projekta za jedinice lokalne samouprave I., II., III. i IV. skupine prema indeksu razvijenosti jedinice lokalne samouprave,
- do 80% iznosa vrijednosti projekta za jedinice lokalne samouprave V. i VI. skupine prema indeksu razvijenosti jedinice lokalne samouprave,
- do 60% iznosa vrijednosti projekta za jedinice lokalne samouprave VII. i VIII. skupine prema indeksu razvijenosti jedinice lokalne samouprave.

KRITERIJI ZA DODJELU POTPORA I BODOVANJE PRIJAVA

VII.

Kriteriji za dodjelu potpora i bodovna lista, prikazani su u slijedećoj tablici:

Br.	Kriterij	Broj bodova
1.	Karakter manifestacije <ul style="list-style-type: none"> • Međunarodni • Regionalni • Nacionalni • Lokalni	0 - 30
2.	Tradicija održavanja (5 i više godina)	0 - 10
3.	Sadržaj i kvaliteta <ul style="list-style-type: none"> • Kvaliteta programa • Broj sudionika • Raznovrsnost sadržaja<ul style="list-style-type: none"> - zabavni/kulturni/ sportski - eno - gastro - sadržaj za djecu i mlade • Usmjerenost sadržaja na proizvode posebnih interesa i posebne tržišne segmente (mladi/djeca/stariji/parovi/obitelji i dr.)	0 - 50
4.	Medijska pokrivenost i planirano oglašavanje <ul style="list-style-type: none"> • Međunarodna • Regionalna • Nacionalna • Lokalna	0 - 20
5.	Trajanje <ul style="list-style-type: none"> • Jedan dan	0 - 15

	<ul style="list-style-type: none"> • Dva dana • Više dana 	
6.	Ukupan trošak manifestacije, udio vlastitih sredstava organizatora/suorganizatora i sudjelovanje drugih subjekata u financiranju (ministarstvo, grad, općina, turistička zajednica)	0 - 30
8.	Ekonomski učinci <ul style="list-style-type: none"> • Ukupan broj posjetitelja potaknut događanjem • Broj stranih posjetitelja • Broj noćenja potaknut događanjem • Procjena potrošnje potaknute događanjem 	0 - 30
9.	Sociokulturni učinci (doprinos kulturnom i društvenom životu mjesta)	0 - 15
	Najveći mogući broj bodova	200

SADRŽAJ I OBRASCI ZA PRIJAVU

VIII.

Prijava projekta provodi se popunjavanjem obrasca prijave i dostavom popratne dokumentacije putem sustava e-prijave i preporučenom dostavom poštom popunjenog i potpisanog obrasca prijave za potporu manifestacijama značajnim za turističku ponudu Zagrebačke županije za 2019. godinu u roku 7 dana od podnošenja prijave putem sustava e-prijave. Ukoliko original prijavnog obrasca ne bude dostavljen u predviđenom roku, prijava na Javni natječaj će se smatrati nevažećom.

Prijavni obrazac mora biti u cijelosti popunjen i potpisan.
Prijavi u trenutku podnošenja treba biti priložena sva potrebna dokumentacija.
Zagrebačka županija ima pravo zatražiti dodatno pojašnjenje i/ili dostavu dodatne dokumentacije.

Prijavitelji su u obvezi postupati sukladno tekstu Javnog natječaja i Uputama za prijavitelje.

MJESTO, NAČIN I ROK ZA DOSTAVU PRIJAVE

IX.

Prijava na Javni natječaj se podnosi isključivo putem sustava „e-prijave“ na poveznici www.eprijave.hr i dostavom originala popunjenog prijavnog obrasca.

Prilikom dostave poštom svaki obrazac prijave treba biti predan u zasebnoj omotnici.

Na omotnici treba navesti "Prijava za dodjelu potpora manifestacijama značajnim za turističku ponudu Zagrebačke županije za 2019. godinu"

Obrazac prijave se dostavlja poštom preporučeno na adresu:

**Zagrebačka županija
Upravni odjel za gospodarstvo
Ulica grada Vukovara 72/IV
P.P. 974
10001 Zagreb**

ili osobnom dostavom u Pisarnicu Zagrebačke županije, Ulica grada Vukovara 72/VI, Zagreb.

Prijavu na Javni natječaj će biti moguće podnijeti putem sustava e-prijave najkasnije do 30.05.2019. godine u 14 sati.

DOKUMENTACIJA KOJA SE DOSTAVLJA UZ PRIJAVU

X.

Podnositelj je obavezan dostaviti:

1. popunjen prijavni obrazac (dokument u digitalnom obliku u sustavu e-prijave);
2. popunjen prijavni obrazac (isprintani dokument iz sustava e-prijave, potpisan i ovjeren);
3. dokaz o pravnom statusu organizatora: preslika izvoda ne starijeg od 6 mjeseci iz odgovarajućeg registra ili sl. - jedinice lokalne samouprave ne trebaju dostaviti ovaj dokaz (skenirani dokument);
4. ovjerenu potvrdu nadležne Porezne uprave o nepostojanju duga organizatora prema državi - ne stariju od 30 dana od dana slanja prijave (skenirani dokument);
5. financijski plan manifestacije sa priložima: ponude, računi, ugovori i sl. za planirane prihvatljive troškove (skenirani dokument);
6. program manifestacije - opisni i kronološki sadržaj događanja s listom izvođača/sudionika (skenirani dokument);
7. izjava o načinu financiranja projekta (skenirani dokument, potpisan i ovjeren);
8. izjava o nepostojanju dugovanja prema proračunu Zagrebačke županije (skenirani dokument, potpisan i ovjeren).

Za manifestacije koje imaju više (su)organizatora podnositelj prijave dostavlja i suglasnost ostalih (su)organizatora (skenirani dokument).

Podnositelj može priložiti i neobveznu dokumentaciju kojom dokazuje kriterije za bodovanje prijava (skenirani dokument).

Prijavitelji su u obvezi postupati sukladno tekstu Javnog natječaja i Uputama za prijavitelje.

ODLUKA O ODABIRU PROGRAMA/PROJEKTA I DODJELI SREDSTAVA

XI.

Nakon provedenog bodovanja prijava, Upravni odjel za gospodarstvo izrađuje prijedlog odluke o odabiru projekta.

U prijedlogu odluke navodi se: naziv korisnika, naziv programa/projekta/manifestacije i predloženi iznos proračunskih sredstava za sufinanciranje.

Odluku o odabiru projekta donosi Župan Zagrebačke županije.

Odluka se objavljuje na službenoj internetskoj stranici Zagrebačke županije.

ISPLATA SREDSTAVA I DOSTAVA IZVJEŠTAJA

XII.

Jedinicama lokalne samouprave odobreni iznos financiranja isplaćuje se na IBAN korisnika u roku do 15 (petnaest) dana od dana potpisivanja Ugovora o (su)financiranju projekta, a jedinice lokalne samouprave dužne su prije isplate predati Županiji instrumente osiguranja utvrđene Ugovorom, kao jamstvo za namjensko trošenje odobrenog iznosa financiranja.

Ostalim odabranim korisnicima odobreni iznos financiranja se isplaćuje u roku 20 dana po realizaciji projekta, odnosno dostavi i prihvaćanju Izvještaja o namjenskom korištenju potpore.

Svi korisnici sredstava dužni su dostaviti izvješće o provedbi projekta sukladno članku 18. Pravilnika o općim uvjetima dodjele donacija, subvencija i pomoći iz Proračuna Zagrebačke županije („Glasnik Zagrebačke županije“, broj 14/18, 23/18 i 41/18), najkasnije do 15. prosinca 2019. godine a za manifestacije koje se održavaju u prosincu 2019. do 15. siječnja 2020.

U slučaju nenamjenskog utroška sredstava korisnik je dužan vratiti sredstva Zagrebačkoj županiji i isti će biti isključeni iz dodjele potpora sljedeće godine.

INFORMACIJE I OBJAVA JAVNOG POZIVA

XI.

Informacije i odgovori na dodatna pitanja mogu se dobiti u Upravnom odjelu za gospodarstvo Zagrebačke županije, soba 26, Ulica grada Vukovara 72/V, Zagreb, telefon 01/6009-425, fax 6009-488, elektronska pošta: uog@zagrebacka-zupanija.hr.

Upute za prijavitelje, obrasci izjava i Upute za korisnike sustava „e-prijave“ će se objaviti zajedno sa Javnim natječajem na službenim internetskim stranicama Zagrebačke županije www.zagrebacka-zupanija.hr pod Natječaji u rubrici Javni natječaji Upravnog odjela za gospodarstvo.

Sve obavijesti i promjene vezane uz Javni natječaj bit će objavljene na službenoj internetskoj stranici Zagrebačke županije.

KLASA: 380-03/18-01/11
URBROJ: 238/1-10-19-02
Zagreb, 30.04.2019.

4.3.1 Javni natječaj – översättning

Baserat på beslutet om att utfärda en offentlig handling för utdelningen av stöd till evenemang som är betydelsefulla för det turistutbudet i Zagrebs län år 2019, från den 19 april 2019, (Klass: 022-01/19-01/21, Ordernummer: 238/1-03-19-04), utfärdar Zagrebs län

EN OFFENTLIG HANDLING

för utdelningen av stöd till evenemang som är betydelsefulla

för det turistutbudet i Zagrebs län

år 2019

INLEDNING

I.

I Zagrebs läns budget för år 2019, i 6:e sektionen av den administrativa avdelningen för ekonomi, i programmet ”Turistevenemang för länets betydelse” finns planerade medel för projektet Evenemang, som är avsedda för organisation av evenemang som är viktiga för det turistutbudet och turismens utveckling i Zagrebs län. Projekt som finansieras måste uppfylla de fastställda målen som finns inskrivna i länets strategiska dokument.

Medlen tilldelas enligt Reglementet rörande allmänna villkor för utdelningen av donationer, subventioner och hjälp från Zagrebs läns budget (”Glasnik Zagrebačke županije” nummer 14/18, 23/18 och 41/18).

Enligt denna offentliga handling är ett evenemang som är betydelsefullt för Zagrebs läns turistutbud varje närings-, kultur-, sport- eller annat evenemang som äger rum i Zagrebs län. Det ska bidra till utvecklingen av turistverksamhet i lokala enheter, berika det turistutbudet, bevaka och förnya kulturen, traditionen och sedvanorna samt främja turismutveckling.

SÖKANDE, ANVÄNDNING AV MEDEL OCH ACCEPTABLA KOSTNADER

II.

Lämpliga sökanden som har rätt till stödet baserat på denna offentliga handling är:

- Offentliga institutioner
- Kulturinstitutioner
- Kommuner och städer
- Turistföreningar

- Hantverksföreningar

som är registrerade i Zagrebs län och som organiserar evenemang i Zagrebs län.

Stödmedlen är avsedda för organiseringen av evenemang vars huvudsyfte är att locka turister till Zagrebs län.

ACCEPTABLA KOSTNADER

III.

Acceptabla kostnader anses vara följande:

A – hyreskostnader för utrustning (ljudteknik och audiovisuell teknik, podium och liknande);

B – inköp av arbets-/förbrukningsmaterial avsett för organisationen av evenemang;

C – hyreskostnader för evenemangsutrymme;

D – hyreskostnader för transportmedel för transport av organisatörer och artister relaterade till evenemang;

E – kostnader för logi, resekostnader, artisters och externa assistenters honorar (enligt kontrakt);

F – marknadsföringskostnader (presentationer, mediamarknadsföring, marknadsföringsmaterial och liknande);

G – säkerhetstjänster;

H – andra kostnader för evenemangets direkta organisation, vilka är som godkänns av Zagrebs län.

Momskostnad på fakturor för skäligen kostnader ska också anses som acceptabel kostnad.

Tidpunkten då kostnaden uppkom bekräftas med datumet då fakturan utfärdades.

Stödmedel kan inte tilldelas för följande:

– evenemang som finansieras genom länets budget, och genom länets andra administrativa avdelningar;

– evenemang som samlar mindre antal deltagare och vilka är stängda för besökare; engångshändelser, konferenser, sammanträden, seminarier och liknande;

– vallfärder, jubileumsfiranden, branschorganisationers tävlingar.

ICKE ACCEPTABLA KOSTNADER:

IV.

Icke acceptabla kostnader anses vara följande:

- köp av fastigheter (objekt och mark) och transportmedel;
- kostnader för organisatörers reguljära verksamhet (lön och anställdas andra inkomster, transportkostnader och anställdas resor, studieresor, täckning av förluster, skatter och egenavgifter, låneräntor, tull- och importavgifter och andra ersättningar);
- sammanställning av studier, analyser, projekt- och annan dokumentation;
- samkvämskostnader, kostnader för mat och dryck för deltagare och besökare;
- alla andra kostnader som inte är relaterade till evenemangets genomförande.

VILLKOR FÖR ATT LÄMNA IN ANSÖKAN

V.

Anmälningar som uppfyller följande villkor kommer att beaktas:

- ansökan lämnas in av lämpliga sökande;
- ansökan gäller för evenemang enligt Reglementet rörande allmänna villkor för utdelningen av donationer, subventioner och hjälp från Zagrebs läns budget ("Glasnik Zagrebačke županije" nummer 14/18, 23/18 och 41/18).;
- evenemang för vilket stödet som begärs äger rum under kalenderåret då handlingen utlyses.

För evenemang som organiseras gemensamt av flera (med)organisatörer, lämnar bara en (med)organisatör in ansökan, med de andras medgivande. Ifall stödet godkänns, utgår stödet enbart till den som gjort ansökan.

Sökandena för denna offentliga handling kan inte ansöka om stöd för ett projekt som är medfinansierat av en annan administrativ avdelning i Zagrebs län.

STÖDSUMMAN

VI.

Sökanden kan ansöka och få stöd för högst två evenemang under ett kalenderår.

Stödet för enskilda evenemang kan uppgå till maximalt 100 000,00 kuna:

- A) för offentliga institutioner, kulturinstitutioner, turistföreningen och hantverkarföreningar upp till 75 % av evenemangets acceptabla kostnader,
- B) för kommuner och städer
  - upp till 100 % av projektets värde för kommuner och städer i grupp I., II., III. och IV. enligt utvecklingsindex för kommuner och städer,

- upp till 80 % av projektets värde för kommuner och städer i grupp V. och VI. enligt utvecklingsindex för kommuner och städer,
- upp till 60 % av projektets värde för kommuner och städer i grupp VII. och VIII. enligt utvecklingsindex för kommuner och städer.

KRITERIER FÖR STÖDUPPDELNINGEN OCH ANSÖKANS POÄNGRÄKNING

VII.

Kriterier för stöduppdelningen och poänglistan visas i följande tabell:

Nr	Kriterium	Antal poäng
1.	Evenemangets karaktär <ul style="list-style-type: none"> • Internationell • Regional • Nationell • Lokal 	0-30
2.	Konsekvent utförande av evenemanget (5 och flera år)	0-10
3.	Innehåll och kvalitet <ul style="list-style-type: none"> • Programmets kvalitet • Antal deltagare • Innehållets mångfald <ul style="list-style-type: none"> - underhållande/kulturellt/sportinnehåll - vin - gastronomi - innehåll för barn och ungdomar • Innehållets inriktning på produkter av specifika intressen och inriktning på specifika marknadssegmenten (ungdomar/barn/äldre/par/familjer och andra) 	0-50
4.	Mediebevakning och planerad annonsering <ul style="list-style-type: none"> • Internationell 	0-20

	<ul style="list-style-type: none"> • Regional • Nationell • Lokal 	
5.	Varaktighet <ul style="list-style-type: none"> • En dag • Två dagar • Flera dagar 	0-15
6.	Evenemangets totala kostnad, andelen av organisatörers/medorganisatörers egna medel och deltagande av andra deltagare i finansieringen (departementet, staden, kommunen, turistföreningen)	0-30
7.	Ekonomiska effekter <ul style="list-style-type: none"> • Det totala antalet besökare som kommer på grund av evenemanget • Antal utländska besökare • Antal övernattningar förorsakat av evenemanget • Uppskattning av evenemangstyrd konsumtion 	0-30
8.	Sociokulturella effekter (bidrag till platsens kulturella och sociala liv)	0-15
	Maximalt antal poäng	200

INNEHÅLL OCH ANSÖKNINGSFORMULÄR

VIII.

Projektanmälan genomförs genom att fylla i ansökningsformulär och skicka medföljande dokumentation via e-ansökningssystemet och med rekommenderad post det ifyllda och undertecknade ansökningsformulär för att stödja evenemang som är betydelsefulla för Zagrebs läns turistutbud år 2019 inom 7 dagar efter att ansökan lämnas in via e-ansökningssystemet. Om ansökningsformulärs original inte lämnas in innan tidsfristen löper ut, anses ansökan för den offentliga handlingen vara ogiltig.

Ansökningsformulär måste till fullo fyllas i och undertecknas.

När ansökan lämnas in, bör all nödvändiga dokumentation bifogas.

Zagrebs län har rätt till att begära ytterligare förklaring och/eller ytterligare dokumentation.

Sökandena är skyldiga att agera enligt texten i den offentliga handlingen och anvisningar för sökandena.

PLATS, SÄTT OCH TIDSFRIST FÖR LEVERANS AV ANSÖKAN

IX.

Ansökan för den offentliga handlingen lämnas in uteslutande via "e-ansökningssystemet" på länken www.eprijave.hr och genom att skicka in originalversionen av det ifyllda ansökningsformuläret.

Vid leverans per post ska varje ansökningsformulär lämnas in i ett separat kuvert.

På kuvertet ska det anges "Prijava za dodjelu potpora manifestacijama značajnim za turističku ponudu Zagrebačke županije za 2019. godinu" ("Ansökan för stödutdelning för evenemang som är betydelsefulla för Zagrebs län turistutbud år 2019.")

Ansökningsformulär skickas med rekommenderad post till adressen:

Zagrebačka županija

Upravni odjel za gospodarstvo

Ulica grada Vukovara 72/V

P.P. 974

10001 Zagreb

eller levereras personligen till det administrativa kontoret för Zagrebs län, Ulica grada Vukovara 72/VI, Zagreb.

Det kommer att vara möjligt att lämna in ansökan om den offentliga handlingen via e-ansökningssystemet senast den 30 maj 2019. kl 14.

DOKUMENTATION SOM LÄMNAS IN MED ANSÖKAN

X.

Sökanden är skyldig att lämna in:

1. det ifyllda ansökningsformuläret (dokumentet i digital form i e-ansökningssystemet);
2. det ifyllda ansökningsformuläret (det tryckta dokumentet från e-ansökningssystemet, signerat och godkänt);

3. bevis om organisatörers rättsliga status: en kopia av utdraget som inte är äldre än 6 månader från det motsvarande registret och liknande – kommuner och städer behöver inte lämna in detta bevis (skannat dokument);
4. den godkända verifikationen från den behöriga Skatteförvaltningen om att det inte är frågan om organisatörens skuld till staten – inte äldre än 30 dagar från ansökans leverans (skannat dokument);
5. evenemangets finansplan med bilagor: anbud, fakturor, kontrakt och liknande, för planerade acceptabla kostnader (skannat dokument);
6. evenemangets program – programpunkters beskrivande och kronologiskt innehåll med en lista över utövare/deltagare (skannat dokument);
7. uttalande om projektets finansiering (skannat dokument, undertecknat och godkänt);
8. uttalande om att det inte finns några skulder till Zagrebs läns budget (skannat dokument, undertecknad och vidimerat).

För evenemang som har flera (med)organisatörer, lämnar alla som ansöker in de andras (med)organisatörers samtycke.

Sökanden kan också bifoga valfri dokumentation som bevisar kriterier för ansökans poängräkning (skannat dokument).

Sökandena är skyldiga att agera enligt texten i den offentliga handlingen och anvisningar för sökandena.

BESLUT OM PROGRAMS/PROJEKTS URVAL OCH STÖDTILLDELNING

XI.

Efter att ansökningar poängsatts, förbereder den administrativa avdelningen för ekonomi ett förslag till beslut om urval av projekt.

I förslaget till beslut anges: sökandens namn, programmets/projektets/evenemangets namn och det föreslagna budgetbeloppet för samfinansiering.

Beslutet om urval av projektet fattar landshövding för Zagrebs län.

Beslutet publiceras på den officiella websidan för Zagrebs län.

UTBETALNING AV MEDEL OCH LEVERANS AV RAPPORTEN

XII.

Den godkända finansieringsbeloppet för kommuner och städer betalas ut till på sökandens IBAN inom 15 (femton) dagar från dagen då kontraktet om (med)finansieringen av projektet

undertecknades, och kommuner och städer är skyldiga att innan betalningen ge till länet de försäkringsinstrument som är fastställda med kontraktet, som en garanti för öronmärkning spenderande av det godkända finansieringsbeloppet.

Till de andra utvalda sökandena betalas det godkända finansieringsbeloppet inom 20 dagar från projektets realisering, det vill säga från leverans och godkännande av rapporten om öronmärkning användning av stödet.

Alla sökande är skyldiga att enligt paragraf 18 i Reglementet rörande allmänna villkor för utdelningen av donationer, subventioner och stöd från Zagrebs läns budget ("Glasnik Zagrebačke županije", nummer 14/18, 23/18 och 41/18) lämna in rapporten om projektets genomföring, senast den 15 december 2019 och för evenemang som äger rum i december 2019 till den 15 januari 2020.

Om sökanden förbrukar medel som går utöver ändamålet, är sökanden skyldig att ge tillbaka medlen till Zagrebs län och de kommer att uteslutas från stödtilldelningen nästa år.

INFORMATION OCH PUBLICERING AV OFFENTLIG UPPMANING

XIII.

Information och svar på ytterligare frågor kan erhållas på Zagrebs läns administrativa avdelningen för ekonomi, rum 26, Ulica grada Vukovara 72/V, Zagreb, telefon 01/6009-425, faxnummer 6009-488, e-post: uog@zagrebacka-zupanija.hr.

Instruktioner för sökandena, förklaringsformulär och instruktioner för användare av "e-ansökningssystemet" kommer att publiceras tillsammans med den offentliga handlingen på den officiella websidan för Zagrebs län www.zagrebacka-zupanija.hr under "handlingar" i rubriken "offentliga handlingar för den administrativa avdelningen för ekonomi".

Alla meddelanden och ändringar relaterade till den offentliga handlingen kommer att publiceras på den officiella websidan för Zagrebs län.

KLASS: 380-03/18-01/11

ORDERNUMMER: 238/1-10-19-02

Zagreb, den 30 april 2019

4.4 Jadransko more

JADRANSKO MORE

Jadransko more dio je Sredozemnog mora, njegov duboki zaljev. To je plitko, poluzatvoreno more, neznatno u odnosu na svjetske oceane, ali svejedno ima veliku važnost za Hrvatsku – gospodarsku, ekološku i prometnu.

Područje je naseljeno od davnina i imalo je važnu ulogu u povijesti, a njime su plovile neke od najjačih pomorskih sila, poput Mletačke i Dubrovačke Republike. Danas je istočna obala Jadrana jedno od najatraktivnijih obalnih područja u Europi, pa milijuni turista dolaze svake godine.

Geografija Jadranskog mora

Površina Jadranskog mora je 138 595 km², dužina oko 700, a prosječna širina 380 kilometara. Obalna se linija proteže na čak 7911 km, od čega je najveći dio upravo u Hrvatskoj (5835 km, odnosno oko 74 % ukupne obale Jadrana). Ostatak istočne obale dijelimo sa Slovenijom, (kopnene linije od oko 45 km), Bosnom i Hercegovinom (svega 21 km obale), Crnom Gorom (260 km), Albanijom (406 km, čija se jadranska obala nastavlja na obalu Jonskog mora) i Grčkom (73 km). Zapadna obala duljine od 1272 km u potpunosti pripada Italiji.

Odmah je vidljivo da istočna obala ima znatno dužu obalnu liniju, iako gledano sa satelita to možda ne izgleda isprva tako. Razlog tomu brojni su otoci, poluotoci i zaljevi, koji se ne vide u sitnom mjerilu, odnosno istočna je obala mnogo razvedenija, a time u konačnici i duža. Upravo je u tome draž naše obale, zajedno s očuvanom prirodom i ljupkim gradovima i selima.

Jadransko je more podijeljeno u tri dijela ili geografske cjeline s obzirom na dubine i ostale karakteristike: sjeverni, srednji i južni dio. Južni je dio vezan uz Sredozemno more koje ulazi kroz Otrantska vrata i čini najdublji dio Jadrana s Južnojadranskom kotlinom vrtoglave dubine od 1233 metra. Zauzima oko 41 % ukupne površine Jadrana i prostire se do

Palagruškog praga. Odavde počinje srednji dio, znatno plići, u kojem dubine ne prelaze stotinu metara, osim u Jabučkoj kotlini, u kojoj pada do dubine od 275 metara. Konačno, od spojnice Ancona – Karlobag počinje sjeverni, najplići dio, s dubinama oko 50 m i završava duboko u kopnu Europe kod Trsta i Venecije. Dubina se smanjuje prema sjeveru, a srednja vrijednost od 252 metra prilično zavarava jer sjeverno od Jabučke kotline dubine ne prelaze stotinu metara.

Morske struje, mijene i valovi

Premda se čini da more, osim djelovanja valova, miruje, u Jadranu postoji stalno strujanje vodene mase. Sredozemno more ulazi u Jadran kroz Otrantska vrata i kreće se istočnom obalom da bi struja prešla na zapadnu obalu i potom izišla nazad u Sredozemlje. Brzine tih struja nisu velike, a tako struji samo površinski sloj, odnosno more do dubine od 40 metara. To je jedan od triju slojeva koji se relativno neovisno kreću iako, naravno, utječu jedni na druge gradijentima gustoće i temperaturama vode. Srednji sloj seže do dubine 400 – 500 metara, a najvećim dijelom ulazi u Jadran cijele godine. Voda iz gornja dva sloja tone u najdonji sloj, sve do dna u najdubljem i najmračnijem dijelu Jadrana, koji potpuno izlazi natrag u Sredozemlje. Prosječno vrijeme potrebno za izmjenu cjelokupne jadranske vode iznosi oko 3,5 godina.

More se ciklički giba i pod utjecajem gravitacije Mjeseca, a to su poznate morske mijene. Ujutro su obalne stijene na suhom da bi ih popodne već potopilo more. U Jadranu su one slabo izražene, za razliku od nekih krajeva gdje se cijeli zaljevi mogu naći na suhom. U južnom dijelu ta razlika rijetko prelazi četrdesetak centimetara, dok je u sjevernom dijelu nešto veća, pa u Istri i Tršćanskom zaljevu iznosi i metar. Morske su mijene miješanog tipa, imaju poludnevni ritam tijekom punog Mjeseca i mlađaka, a dnevni ritam tijekom prve i zadnje četvrti. Poludnevni plimni val ponaša se slično strujama, ulazeći iz Sredozemnog mora na istočnoj obali, a izlazeći na zapadnoj. Njegova je amplituda najveća na sjevernom Jadranu. Dnevni plimni val nastupa gotovo istodobno u cijelom Jadranu, a amplituda mu je najveća na njegovu sjevernom dijelu (18 cm).

Pod utjecajem mijena nastaju i struje (kurenti) nevezane uz sveopću cirkulaciju Jadranskog, najviše u kanalima. Njihove su brzine uglavnom malene. Ostavimo li na nekim mjestima nevezan čamac, struja će ga odnijeti. Kod Pašmana morska struja mijenja smjer svakih 6 sati, stalno odnoseći nečistoće, a donoseći čistu vodu, pa je ovo more među najčišćim dijelovima

na Jadranu. I vjetrovi mogu stvoriti struje, posebice zimi, pod utjecajem bure i juga, a njihove brzine mogu biti značajne.

Valovi se javljaju uglavnom kao posljedica vjetra, pa ovise o tome koji vjetar puše. Njihova jačina ovisi o obliku obale i njezinoj izloženosti. S prosječnim visinama između 0,5 i 1,5 metara, valovi na Jadranu ne mogu se usporediti s tropskim, na kojima možemo „jahati“ na daskama. Najviši zabilježeni val na Jadranu bio je visine od 10,8 metara, za dugotrajnoga olujnog juga. Tijekom nevremena mogu biti vrlo jaki, ugrožavati brodice i objekte uz obalu. Najčešće površinske valove na Jadranu uzrokuju bura i jugo zimi te sjeverozapadni vjetar ljeti. Jugo u pravilu stvara mnogo veće valove, dok bura, iako veće brzine vjetra, stvara niže, zapjenjene valove. Valovi miješaju površinski sloj vode s dubljim, a znamo iz iskustva da se nakon ljetne bure rashladi more unatoč tomu što je sjalo sunce, a temperatura zraka nije mnogo pala.

Temperature i slanost Jadranskog mora

Poznato je da je Jadransko more slano, a budući da se nalazi u relativno suhom području s mnogo sunca i malo dotoka slatke vode rijekama, poprilično je slano u odnosu na svjetska mora. Slanost u površinskom sloju prosječno iznosi 38,30 ‰, a nešto je manja na sjeveru zbog pritjecanja velikih talijanskih rijeka koje razrjeđuju more.

Jadran je umjereno toplo more u čijim najvećim dubinama temperatura ne pada ispod 10 – 12 °C. Ljeti, na radost kupaca, temperatura površine mora dosegne i više od 25 °C, no zimi se, zbog izloženosti hladnom zraku, ohladi i do jedva 7 °C.

Sezonski, javlja se zanimljiv fenomen koji se zove termoklina. To je granica između dvaju slojeva kod kojih se temperatura naglo spušta (ili podiže). Roneći, možemo to i osobno doživjeti. Kako temperatura utječe i na gustoću vode, tako su i dva stupca različite gustoće pa se gotovo i ne miješaju. Termoklina nastaje zbog zagrijavanja površinskog sloja vode. U proljeće se sa sve jačim zagrijavanjem formira sezonska termoklina, koja zahvaća dubine između 10 i 20 metara. Tijekom ljeta termoklina postaje izraženijom, uz temperature pri površini između 22 i 26 °C. Ljeti prvu termoklinu zapažamo na dubinama između 3 i 5 metara, iduću na oko 12 metara, a sljedeću na 18 metara, dok su na dubini većoj od 30 metara temperature uglavnom konstantne tijekom cijele godine. Ujesen se more opet počinje hladiti, pa termoklina slabi te se produbljuje do dubine od oko 100 metara. Zimi ona iščezava te dolazi do miješanja slojeva mora.

Boja Jadranskog mora

Modra boja Jadrana i njegovo, kako se često čuje, kristalno čisto more sa slikovitom obalom neodoljiv su mamac za mnoge. Glavni su razlog toj prozirnosti malen broj rijeka koje bi je zamutile i krška obala s malo tla. Prozirnost mora raste od sjevera (oko 20 metara) – gdje je najpliće, najviše urbanizirano i gdje se ulijeva rijeka Po – prema jugu (i više od 55 metara). Zbog utjecaja kopna veća je na otvorenome moru. Morska voda ima različite tonove modre boje, ovisno o podlozi. Pješčano i šljunčano dno daju divnu, gotovo tirkiznu boju.

4.4.1 Jadransko more – översättning

ADRIATISKA HAVET

Adriatiska havet är en del av Medelhavet, det är dess djupa vik. Det är ett grunt, halvslutet hav, litet i förhållande till världshaven, men det har ändå en stor betydelse för Kroatien ur ett ekonomiskt, ekologiskt och trafikmässigt perspektiv.

Detta område är bebott sedan länge och hade en viktig roll i historien. Några av de starkaste sjömakterna, såsom republiken Venedig och republiken Ragusa seglade på havet. Idag är den adriatiska östkusten ett av de mest attraktiva kustområdena i Europa och miljontals turister kommer hit varje år.

Adriatiska havets geografi

Adriatiska havet har en yta på 138 595 km², längden är cirka 700 och medelbredden är 380 kilometer. Kustlinjen sträcker sig så långt som 7911 km, och dess längsta del är just i Kroatien (5835 km, det vill säga runt 74 % av den Adriatiska havets sammanlagda kust). Resten av östkusten delar Kroatien med Slovenien (kustlinjen runt 45 km), Bosnien och Hercegovina (bara 21 km av kusten), Montenegro (260 km), Albanien (406 km, där Adriatiska kusten övergår i Joniska havets kust) och Grekland (73 km). Västkusten med en längd på 1272 km tillhör i sin helhet Italien.

Östkusten har en avsevärt mycket längre kustlinje, även om det inte ser ut så i början när man ser satellitbilder. Orsaken till detta är talrika öar, halvöar och bukter som inte är synliga i

mindre skala. Detta betyder att östkusten är mer flikig och längre. Just i detta finns den kroatiska kustens charm, tillsammans med den bevarade naturen och ljuvliga städer och byar.

Adriatiska havet är, med avseende på djup och andra egenskaper, indelat i tre delar eller geografiska enheter: norra, mellersta och södra delen. Södra delen är förbunden med Medelhavet som går in genom Otrantosundet och utgör den djupaste delen av Adriatiska havet med Sydadriatiska bassängen med ett djup på 1233 meter. Södra delen upptar runt 41 % av Adriatiska havets totala yta och sträcker sig tills Palagružatröskeln. Här börjar den mellersta, mycket grundare, delen, där djupen inte går över hundra meter, förutom i Jabukabassängen, där djupet är 275 meter. Slutligen, från knutpunkten Ancona-Karlobag, börjar den norra, grundaste delen, med djup på cirka 50 meter och slutar djupt i Europas fastland nära Trieste och Venedig. Djupet minskar norrut, och medelvärdet på 252 meter är ganska vilseledande eftersom djupen inte överstiger hundra meter norr om Jabukabassängen.

Havsströmmar, tidvatten och vågor

Även om det verkar som att havet, förutom påverkan av vågor, vilar, finns i Adriatiska havet ständigt strömning av vattenmassa. Medelhavet går in i Adriatiska havet genom Otrantosundet och rör sig längs östkusten så att strömmen passerar till västkusten och går tillbaka till Medelhavet. Dessa strömmars hastigheter är inte stora, och på det sättet rinner bara ytbeläggningen, det vill säga havet tills djupet på 40 meter. Det är en av de tre beläggningarna som rör sig relativt oberoende, även om de påverkar varandra med densitetsgradienter och vattentemperaturer. Den mellersta beläggningen går till ett djup på 400-500 meter, och stora delen av den går in i Adriatiska havet året runt. Vatten från de två övre beläggningarna sjunker i den understa beläggningen, fram till botten i den djupaste och mörkaste delen av Adriatiska havet, som löper i helhet ut tillbaka till Medelhavet. Den genomsnittliga tiden som behövs för att Adriatiska havets vatten byts ut är runt 3,5 år.

Havet rör sig cykliskt och under påverkan av månens gravitation, och det kallas för tidvatten. På morgonen är kustens stenar torra och redan på eftermiddagen är de under vatten. I Adriatiska havet är tidvatten inte så märkbart, till skillnad mot vissa områden där alla bukter kan finnas på torrt land. I den södra delen går denna skillnad sällan över fyrtio centimeter, medan på den norra delen är den lite större, på halvön Istrien och i Triestebukten är den en meter. Tidvattnet är av blandad typ, det har en halvdagsrytm under fullmåne samt nymåne, och en daglig rytm under det första och sista kvartalet. Halvdagens tidvattenvåg betar sig

liknande havsströmmar, den går in från Medelhavet på östkusten, och går ut på västkusten. Vågans amplitud är störst i norra Adriatiska havet. Den dagliga tidvattenvågen inträffar nästan samtidigt i det hela Adriatiska havet, och amplituden är störst i den norra delen (18 cm).

Under tidvattnets påverkan formas strömmar som är obundna till Adriatiska havets allmänna cirkulation, mestadels i kanaler. Deras hastigheter är mestadels låga. Om man på vissa ställen inte förtöjer sin båt, kommer strömmen att bära bort den. Nära ön Pašman ändrar havsströmmen sin riktning var sjätte timme, tar ständigt bort föroreningar och tar med rent vatten, vilket gör att denna del av havet är bland de renaste delarna av Adriatiska havet. Vindar kan också forma strömmar, särskilt under vintern, under påverkan av bora, en stark vind, och sirocco, och deras hastigheter kan vara betydande.

Vågor förekommer främst som ett resultat av vind, så de beror på vilken vind som blåser. Deras styrka beror på kustens form och dess utsatthet. Med genomsnittliga höjder mellan 0,5 och 1,5 meter, kan vågor i Adriatiska havet inte jämföras med de tropiska, som man kan surfa på. Den högsta antecknade vågen i Adriatiska havet var 10,8 meters hög, under den långvariga stormiga siroccen. Under oväder kan vågorna vara så kraftiga att båtar och egendom längs kusten skadas. De vanligaste ytvågorna i Adriatiska havet förorsakar bora och sirocco på vintern och nordväst vind på sommaren. Siroccen i regel formar mycket större vågor, medan boran, även om den har högre vindhastigheter, formar lägre, skummande vågor. Vågorna blandar vattens ytlager med djupare lagret. Efter sommarens bora svalnar havet trots att solen skiner och att lufttemperaturen är mer eller mindre densamma.

Temperaturer och salthalten i Adriatiska havet

Det är känt att Adriatiska havet är salt och eftersom det ligger i ett relativt torrt område med mycket sol och lite tillflöde av sötvatten från floder, är det ganska salt i förhållande till världshaven. Salthalten i ytlagret är i genomsnitt 38,30‰, och den är något mindre i norr på grund av tillströmning av stora italienska floder som späder havet.

Adriatiska havet är ett måttligt varmt hav vars temperatur i de största djupen inte sjunker lägre än 10 – 12 °C. På sommaren, till badarnas glädje, når havets yttemperatur mer än 25 °C, men på vintern, på grund av utsättning av kall luft, svalnar den till knappt 7 °C.

Säsongmässigt, inträffar ett intressant fenomen som kallas termoklin. Det är en gräns mellan två lager där temperaturen plötsligt sjunker (eller stiger). Man kan själv uppleva det när man

dyker i havet. Eftersom temperaturen också påverkar vattens täthet, har de två kolumner olika täthet, eftersom de har olika täthet blandas de inte heller. Termoklinen orsakas av uppvärmning av vattens ytlager. På våren formas, med allt starkare uppvärmning, säsongstermoklin, som innefattar djupen mellan 10 och 20 meter. Under sommaren, blir termoklinen mer märkbar, med yttemperaturer mellan 22 och 26 °C. På sommaren varseblir man den första termoklinen på ett djup mellan 3 och 5 meter, den andra runt 12 meter och sedan på 18 meters djup, medan på djup större än 30 meter är temperaturer mestadels konstanta under hela året. På hösten börjar havet bli kallt, så termoklinen försvagar och fördjupas till djupet på runt 100 meter. Under vintern försvinner termoklinen och havets lager blandas.

Adriatiska havets färg

Adriatiska havets blåa färg och dess kristallklara vatten med den vackra kusten lockar många turister. Huvudanledningen till denna transparens är ett litet antal floder som skulle göra det grumligt och karstkusten med lite mark. Havets transparens ökar från norr (runt 20 meter) – där havet är grundast, mest urbaniserat och där floden Po rinner ut – mot söder (mer än 55 meter). På grund av landets inflyttande är havets transparens större på öppet hav. Havets vatten har olika toner av blå färg, beroende på underlaget. Sand- och grusbotten ger en underbar, nästan turkos färg.

4.5 Obala

OBALA

Obala Jadranskog mora svoj izgled i karakteristike duguje krškim procesima. Dužinu od čak 5835 km, odnosno oko 74 % ukupne obale Jadrana, duguje brojnim otocima, poluotocima i zaljevima te je jedna od najrazvedenijih u svijetu.

Istočna obala Jadranskog mora je krška, za razliku od zapadne, koja je niža i pješčano-muljevita. Naša je obala očito drukčijeg postanka od talijanske jer nastala je od jadranske karbonatne platforme, tj. vapnenaca. To je bilo veliko područje u tropskome moru u kojem su se nakupljale ljušturice morskih organizama. Milijunima godina taložile su se na dnu, a tlak mora i vlastita težina pritiskala ih je u kompaktnu stijenu. Udarom Afričke ploče o Euroazijsku velik je dio te platforme izdignut u Dinaride, no dio je ostao pod morem.

Rub platforme ide otprilike linijom koja spaja pučinske otoke. Nekoć je to bilo i velikim dijelom kopno, posebice tijekom ledenih doba, kada su ledenjaci „zarobili“ vodu i spustili razinu svjetskih mora. U Jadranu je razina bila stotinjak metara niža, pa je gotovo cijeli sjeverni Jadran bio suh. Mnogi su otoci bili spojeni s kopnom, a rijeke su svojim kanjonima tekle mnogo dalje nego danas. Da su otoci dio Dinarida, dakle Velebita, Biokova i ostalih krških planina (i cijelog kopna s poljima itd.), vidimo po tipičnome dinarskom pružanju otoka u smjeru sjeverozapad-jugoistok. U to su doba današnji otoci bili planine i brda, a sadašnji kanali njihove udoline, polja i zaravni.

Jadranski otoci

Upravo karbonatnim stijenama dugujemo reljefnu razvedenost naše obale – bogatstvo otoka, poluotoka, zaljeva, kanala ... Otoka, otočića, hridi i grebeni više je od 1200, pa je prema tome naša obala među najrazvedenijim u Europi i svijetu. Najveći su otoci Cres (405,78 km²), Krk (405,78 km²) i Brač (394,57 km²). U Hrvatskoj možemo ugrubo podijeliti nekoliko otočnih skupina. Dok su uz Istru veći samo Brijuni, između Učke i Velebita, odnosno na Kvarneru nekoliko je velikih otoka, već spomenuti Krk i Cres te Lošinj, manjih kao što su Unije, Ilovik,

Susak, Vele i Male Srakane te još dvadesetak manjih i nenaseljenih otoka. Između Cresa i Krka otok je Plavnik. Podno Velebita ogoljeni su i buri izloženi otoci Goli otok, Sv. Grgur i Prvić. Još je južnije Rab, također na udaru bure i soli, ali i sa zelenijom pučinskom stranom otoka i pješčanim poluotokom Loparom.

Granica prema Dalmaciji jest Pag, gotovo Mjesečeve površine izložene Velebitu. Ovdje počinje zadarsko-šibenski arhipelag, najrazvedeniji dio obale s mnogo velikih, srednjih i malih otoka. Od Ista, Oliba, Premude i Silbe na sjeverozapadu do Zlarina, Krapnja i Žirja na jugoistoku. To su često vrlo izduženi otoci, poput Dugog otoka (s Telašćicom) i Pašmana. Kruna su arhipelaga Kornati, ujedno i najgušća otočna skupina na Sredozemlju s oko 150 otoka, otočića i hridi, posijani u modrini mora na površini od 300 km². Posebice su poznati po svojoj ogoljenosti, rezultatu vjekovnog brsta koza i ovaca. Brač, Hvar, Šolta i Vis pripadaju skupini velikih otoka srednje Dalmacije, dok su manji otočići razmjerno rjeđi. Tipičnog su geološkog sastava kao i okolno kopno. Južna Dalmacija počinje Korčulom, Lastovom i Mljetom, a prirodno se nadovezuje skupina manjih Elafitskih otoka – Šipan, Lopud i Koločep – vrlo blizu kopna.

Istra i Pelješac dva su najveća poluotoka. Neki su poluotoci u Dalmaciji ipak nastali naknadno, od prvotnih priobalnih otoka iz prapovijesti i antike, čiji je plovni razdvojni kanal umjetno zatrpan, pa su od srednjeg vijeka spojeni s kopnom. Tako je, primjerice, zasipan kanal koji je Primošten dijelio od kopna. Drugdje su upravo radi plovidbe odvojeni neki otoci, primjerice Cres i Lošinj.

Vulkanski otoci i pješčana obala

Iznimke u prevladavajućemu krškom reljefu pučinski su otoci Jabuka i Brusnik, koji su vulkanskog postanka. Nastali su za uzdizanja Dinarida, kada su tektonske sile omogućile magmatsku aktivnost. Ti su ugasli vulkani ugrubo zadržali negdašnji stožasti izgled. No, osim njih, morsko dno skriva još ostataka burne geološke prošlosti. Na otvorenoj pučini središnjeg Jadrana – između otoka Jabuke, Komiže na Visu te otoka Palagruže i talijanskog otoka Pianose – s morskog se dna izdiže još desetak podvodnih vulkana, a neki se čak dijelom

moгу vidjeti iz zrakoplova. Oni najblići vide se i s broda, npr. sjeverna pličina kod Jabuke i vulkanska pličina Seget uz vapnenački otočić Barjak kod Komiže. Oba podmorska vulkana strše tek na desetak metara ispod mora, pa su to viškim ribarima dobro poznati brakovi, na ovom području najbogatije ribolovne postaje.

Još je jedna iznimka pjeskoviti otok Susak, malen izolirani otok u sjevernom Jadranu, nastao taloženjem žućkastog praha lesa (prapora) na postojeću vapnenačku podlogu. Les je vrsta sedimenta koji su nataložile rijeke za toplih razdoblja, a tijekom glacijala nadaleko su ih raširili vjetrovi. Les na Susku došao je ponajprije iz rijeke Po.

Iako les u Hrvatskoj nije neuobičajen (npr. Istra, Slavonija), na otoku Susku debljine je i do 90 metara, što je znatno više od količine na drugim mjestima. Na Jadranu ga još nalazimo, primjerice, na Krku, Srakanama, Unijama, Lošinju, Hvaru i Mljetu (poznata pješčana plaža Saplunara).

Velike pješčane odsječke obala nalazimo i drugdje, ali one su drukčijeg postanka. Najčešće su to flišne doline ili njihovi ostaci nakon podizanja razine mora. Posebice su česte u sjeverozapadnoj Dalmaciji kod Zadra, pružaju se od Vranskog jezera preko Ravnih kotara do Paga. Ovdje tako nalazimo prostrane plitke i dijelom potopljene uvale s prudovima: Ljubač i Plemići na kopnu, Dinjiška i Vlašići na Pagu, Velo i Malo blato na Pagu, ninska i paška solana, ušća Zrmanje i Karišnice te gotovo zatvoreno Karinsko i Novigradsko more. Ušća rijeka donosila su sediment – važne naslage pijeska i mulja koji se nadograđivao na geološkoj podlozi od fliša. Fliš su sedimentne stijene u kojima se najčešće smjenjuju lapori, pješčenjaci, glineni škriljavci i vapnenci. više.

Poluotok Lopar na Rabu posebno je zanimljiv turistima zbog predivnih plaža, a jednu od njih ne zovu uzalud Rajskom plažom. Cijeli je krajolik građen od lapora i pješčenjaka, lako mrvljive stijene. Sakarun ili Saharun, kako se još naziva, velika je uvala na Dugom otoku s pješčanim dnom i plažom. Pijesak donose i rijeke; Neretva gura svoje muljevito-pješčane naslage prema Pelješcu, a isto čini i Cetina kod Omiša, u kojem je poznato kupalište.

Šljunčane obale

Šljunčane su uvale, pravi mali biseri naše obale, prilično rijetke i malenih površina. Kupači ih iznimno cijene zbog ravnog i blagog terena bez oštine krša, lijepog prilaza i boje mora, gdje modrinu Jadrana u tirkiz pretvara bijelo dno. Najčešće ih nalazimo u manjim, otvorenijim uvalama s jačim valovima i strujanjima. Najčešće je riječ o kopnenome materijalu što su ga nanijele bujice ili je jednostavno kotrljanjem dospio u podnožje, odnosno na obalu. Valovi, struje i morske mijene u tisućljetnim ih ciklusima vraćaju na obalu, a još važnije, zaobljavaju ih na radost bosonogih kupača.

Posebice je Makarska rivijera poznata po šljunčanim plažama, zahvaljujući Biokovu s kojeg su snažne povremene bujice prenosile materijal do mora. I naša poznata plaža Zlatni rat na Braču nastala je zahvaljujući obližnjoj Vidovoj gori kao izvoru stijena iz koje su nastale slavne oblutice. Otok Cres poznat je po svojim skrivenim uvalama i plažama. Podno mjesta Orleca, u sjeni strmaca koje nadlijeću bjeloglavi supovi koji se tu i gnijezde, nalazi se prekrasna uvala Mali bok sa šljunčanom plažom uz predivno kristalno čisto more. Slično je u Orebiću na Pelješcu ili kod Baške na Krku, u kojoj je uz ušće bujičnog potoka nastala lijepa šljunčana plaža. Sličnih primjera nalazimo duž naše obale.

Muljevite obale

Muljevite obale nalazimo ponegdje uz ušća rijeka koje nanose sediment, unutar dubokih uvala i laguna ili uz izvore slatke vode. Osim uz spomenuta ušća rijeka, od kojih je najveća delta Neretve, najviše ih ima u Zadarskoj županiji (posebice na Pagu, oko Nina te uvale Plemići), u kojoj su fliš i pijesak omogućili nastanak mulja, a tu je i močvara Palud kod Rovinja itd. U takva staništa pripadaju i solane, nastale na prvotno muljevitim područjima, ali i dalje su zadržale mnoge prirodne funkcije.

Unatoč raznolikosti, svega 5 % hrvatske obale prekrivaju obalni muljevi, pijesci i šljunci, dok najveći dio zauzima stjenoviti krš.

4.5.1 Obala – översättning

KUSTEN

Adriatiska kustens utseende och egenskaper är ett resultat av processen som formar karstbildningar. På grund av de talrika öarna, halvöarna och bukterna är kustens längd 5835 km, det vill säga runt 74 % av Adriatiska havets totala kust. Den är också en av de mest flikiga kusterna i världen.

Adriatiska havets östkust är karstkust, till skillnad från västkusten som är lägre, sandigare och gyttjig. Den kroatiska kusten är av en annorlunda uppkomst än den italienska eftersom den tillkom från den adriatiska karbonatplattformen, det vill säga kalkstenen. Detta var ett stort område i det tropiska havet där skal från havsorganismer samlades. I miljontals år har de avlagrats på havsbotten, havets tryck och deras vikt pressade dem in i den kompakta klippan. I och med den afrikanska kontinentalplattans slag mot den eurasiska kontinentalplattan, är en stor del av plattformen lyft till Dinariska alperna och delen förblev under havet.

Plattformens kant går ungefär längs linjen som förbinder öarna på öppet hav. Förr var öarna på öppet hav till stor del fastlandet, särskilt under istiden, när glaciärer ”fångade” vattnet och sänkte världshavens nivåer. I Adriatiska havet var havsnivån runt hundra meter lägre och på grund av detta var norra delen av det Adriatiska havet till större del torr. Många öar var en del av fastlandet, och floder rann mycket längre genom sina kanjoner än de gör idag. Att öarna är en del av Dinariska alperna, alltså Velebit, Biokovo och de andra karstbergsområdena (och hela fastlandet med fält o.s.v.), kan man se från den utmärkande sträckningen av Dinariska alperna i riktning nordväst-sydöst. Under istiden var dagens öar berg och kullar, och nuvarande kanaler var deras dalar, fält och plataer.

Adriatiska öar

Den kroatiska kusten är flikig tack vare karbonatklipporna – den har många öar, halvöar, bukter, kanaler... Det finns mer än 1200 öar, holmar, skär och bankar, alltså är den kroatiska kusten bland de mest flikiga i Europa och i världen. De största öarna är Cres (405,78 km²), Krk (405,78 km²) och Brač (394,57 km²). I Kroatien finns flera ögrupper. Medan längs halvön Istrien är bara ögruppen Brijuni stor, mellan bergen Učka och Velebit, d.v.s. i Kvarner finns flera stora öar, redan nämnda Krk och Cres samt Lošinj, mindre öar som Unije, Ilovik,

Susak, Vele och Male Srakane samt runt tjugo mindre och obebodda öar. Mellan Cres och Krk finns ön Plavnik. Vid foten av Velebit finns Goli otok, Sv. Grgur och Prvić, öarna utan vegetation som är utsatta för boran, en stark vind. Ännu sydligare finns ön Rab, som är utsatt för boran och salt, men med gröna utsjösidan av ön och med sandiga halvön Lopar.

Gränsen mot regionen Dalmatien är ön Pag, med en yta som liknar månensytan och som är utsatt för boran som blåser från Velebit. Här börjar Zadar-Šibeniks arkipelag, den flikigaste delen av kusten med många stora, mellersta och små öar, från Ist, Olib, Premuda och Silba i nordväst till Zlarin, Krapanj och Žirje i sydöst. Dessa är ofta mycket avlånga öar, såsom Dugi otok (med naturparken Telaščica) och Pašman. Arkipelagens krona är Kornati, som också är den tätaste ögruppen i Medelhavet med 150 öar, holmar och skär, som är sådda i havets blåhet på en yta på 300 km². De är särskild kända för sin brist på flora, som är resultat av det långvariga betande av getter och får. Brač, Hvar, Šolta och Vis hör till den stora ögruppen i mellersta Dalmatien, medan mindre öar är relativt sällsynta. De har en typisk geologisk struktur såsom det omgivande fastlandet. Södra Dalmatien börjar med öarna Korčula, Lastovo och Mljet, och sedan följer gruppen av de mindre Elafitöarna – Šipan, Lopud och Koločep – väldigt nära fastlandet.

Istrien och Pelješac är de två största halvöarna. Några halvöar i Dalmatien uppkom ändå efteråt, från de ursprungliga kustöarna från förhistorien och antiken. Halvöarnas seglings- och separeringskanal är artificiell fylld så halvöarna hade varit förbundna med fastlandet sedan medeltiden. Så fylldes till exempel kanalen som delade orten Primošten från fastlandet. På andra ställen några öar, som Cres och Lošinj, avskildes från fastlandet på grund av sjöfarten.

Vulkanöarna och sandkusten

Undantag i den dominerande karstterrängen är havsöarna Jabuka och Brusnik som är av vulkaniskt ursprung. De uppkom när Dinariska alperna formades, när tektoniska krafter möjliggjorde magmatisk aktivitet. Dessa inaktiva vulkaner behöll sitt tidigare koniska utseende. Utöver vulkanerna så gömmer sig det ännu mer rester av det turbulenta geologiska förflutna på havsbotten. På öppet hav i det mellersta Adriatiska havet – mellan ön Jabuka, staden Komiza och på ön Vis samt ön Palagruža och italienska ön Pianosa – stiger runt tio undervattensvulkaner från havets botten, och vissa kan delvis även ses från ett flygplan. De grundaste vulkanerna kan ses från en båt, till exempel det norra grundet nära ön Jabuka och det vulkaniska grundet Seget längst en liten kalkstenön Barjak nära Komiza. De båda

undervattensvulkanerna sticker bara tio meter ut under havet, så de är välkända konstgjorda rev för Vis-fiskare och den rikaste fiskestationen i detta område.

Ett andra undantag är sandön Susak, en liten isolerad ö i den norra Adriatiska havet som formades från avlagringen av blekgult pulver av lössjord på det befintliga kalkstenunderlaget. Lössjord är en typ av sediment som avlagrades av floder under varma perioder, och under istiden spreds det vitt av vindar. Lössjorden på Susak kom först och främst från floden Po. Även om lössjord inte är ovanlig (till exempel Istrien, Slavonien), är den på ön Susak upp till 90 meter tjock, vilket är mycket mer jämfört med mängden som finns i andra områden. I Adriatiska havet finns den till exempel på Krk, ön Srakane, Unije, Lošinj, Hvar och Mljet (den välkända sandstranden Saplunara).

De stora sandiga strandsegmenten kan man också finna på andra ställen, men de har ett annat ursprung. Oftast är de flyschdalar eller dess rester efter att havsnivån ökades. De är särskilt vanliga i nordvästra Dalmatien nära staden Zadar och sträcker sig från Vranasjön över området Ravni kotari till ön Pag. Här finns vidsträckta, grunda och delvis översvämmade vikar med bankar: Ljubač och Plemići på fastlandet, orterna Dinjiška och Vlašići på ön Pag, ornitologiska reservat Velo och Malo blato på ön Pag, saliner i städerna Nin och Pag, floder Zrmanjas och Karišnjicas deltan samt det nästan slutna Karin-havet och Novigrad-havet. Flodernas mynningar medför sediment – blöta sandlager och gyttjan som avlagrades på det geologiska flyschunderlaget. Flysch är en sedimentbergart där mörk, sandstenar, lerskifferar och kalkstenar omväxlas.

Halvön Lopar på Rab är särskilt intressant för turister på grund av dess undersköna stränder, och en av dem kallas inte förgäves för Rajska plaža (Paradisstranden). Det hela landskapet är byggd av mörk och sandsten, lätt smulad sten. Sakarun eller Saharun, som det också kallas, är en stor vik på ön Dugi otok med sandbotten och sandstranden. Sand kommer också av floder; Neretva skjuter sina gyttjiga och sandiga lager mot Pelješac, och detsamma gör Cetina nära staden Omiš, där det finns en berömd badplats.

Gruskuster

Grusvikar är riktiga små pärlor på den kroatiska kusten, ganska sällsynta och med små ytor. Badarna uppskattar dem mycket på grund av den flacka och mjuka terrängen utan karstens skärpa, det vackra tillträdet och havets färg, där den vita botten förvandlar den blåa Adriatiska havets färg till turkos. Oftast finns grusvikar i de mindre, mer öppna vikar med hårdare vågor

och strömmar. Oftast är det fastlandetsmaterial som avlagrades av strömmar eller helt enkelt rullade till basen, d.v.s. kusten. Vågor, strömmar och tidvattnet tar dem tillbaka till kusten i tusenåriga cykler, och ännu viktigare, gör dem runda till barfota badarnas glädje.

Särskilt är Makarskas riviera känd för sina grusstränder, tack vare Biokovo, från vilket de starka sporadiska strömmarna transporterade material till havet. Den berömda kroatiska stranden Zlatni rat på ön Brač tillkom tack vare det närliggande berget Vidova gora som en källa till klippor från vilka bildades de berömda kiselstenarna. Ön Cres är känd för sina dolda vikar och stränder. Vid foten av orten Orlec, i skuggan av de branta backarna över vilka gåsgamar flyger och som också häckar här, finns den undersköna viken Mali bok med grusstranden och med vackert kristallklart hav. Det är likadant i orten Orebić på Pelješac eller i orten Baška på Krk, där vid mynningen av en strid ström bildades en vacker grusstrand. Liknande exempel finns längs den kroatiska kusten.

Gyttjiga kuster

Gyttjiga kuster finns på vissa ställen längs mynningar av floder som tillför sediment, inuti de djupa vikarna och lagunerna eller vid källor av sött vatten. Förutom de nämnda flodmynningarna, varav den största är floden Neretvas delta, är de flesta i Zadars län (särskilt på Pag, runt Nin och viken Plemići), där flysch och sand möjliggjorde bildandet av gyttja samt träsket Palud nära staden Rovinj o.s.v. Sådana livsmiljöer tillhör också saliner, som ursprungligen bildades i gyttjiga områden, men som fortfarande behåller många naturliga funktioner.

Trots mångfalden är bara 5 % av den kroatiska kusten täckt av kustgyttja, sand och grus medan den största delen är täckt med stenig karst.

5. Litteraturlista

Ingo, Rune (2007) *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.

Institutet för språk och folkminnen (den 8 juni 2021) *Om ortnamn i Sverige*.
<https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/lar-dig-mer-om-ortnamn-i-sverige/om-ortnamn-i-sverige> (hämtad den 22 juni 2021)

Lantmäteriet (u.å.) *Vad är ortnamn?* <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Ortnamn/vad-ar-ortnamn/> (hämtad den 13 juli 2021)

Pamp, Bengt (1988) *Ortnamnen i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Riksantikvarieämbetet (den 2 december 2019) *Ortnamn*. <https://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/fragor-och-svar/ortnamn/> (hämtad den 22 juli 2020)

Källtexter

Sjöwall, Maj & Wahlöö, Per (1990) *Polismördaren*. Stockholm: Pan/Norstedt.

Smeg kaffemaskin

<https://www.smeg.com/se/produkter/ECF01CREU> (hämtad den 22 juni 2021)

Göteborgs historia

<https://www.goteborg.com/goteborgs-historia-och-arv/> (hämtad den 14 oktober 2020)

Plitvička jezera

<https://np-plitvicka-jezera.hr/o-parku/opcenito/> (hämtad den 22 juli 2020)

Kopački rit

<https://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-kopacki-rit> (hämtad den 22 juli 2020)

Javni natječaj

<https://www.zagrebicka-zupanija.hr/natjecaji/266/javni-natjecaj-za-dodjelu-potpoma-manifestacijama-> (hämtad den 22 juli 2020)

Jadransko more

<https://priodahrvatske.com/jadran/> (hämtad den 10 mars 2021)

Obala

<https://priodahrvatske.com/obala/> (hämtad den 10 mars 2021)

Sažetak

Prevođenje geografskih imena sa švedskog na hrvatski i s hrvatskog na švedski

Ovaj rad bavi se geografskim imenima i problemima koji se pojavljuju u njihovom prevođenju sa švedskog jezika na hrvatski i s hrvatskog jezika na švedski u različitim tipovima tekstova. Geografska imena ili toponimi su imena geografskih objekata i područja, kao što su imena zemalja, gradova, sela, ulica, mostova, parkova, trgova, livada, planina, mora, jezera, zaljeva i mnogih drugih geografskih objekata. Cilj ovoga rada bio je ispitati poteškoće koje se javljaju pri prevođenju geografskih imena, analizirati ih te dati prijedloge mogućih rješenja. Analiza geografskih imena u radu podijeljena je u tri glavne kategorije. Pri prevođenju geografskih imena prevoditelj mora u vidu imati vrstu teksta, ciljnu skupinu čitatelja i funkciju koju geografska imena imaju u tekstu.

Ključne riječi: geografska imena, toponimi, švedski jezik, hrvatski jezik, prevođenje

Summary

Translation of geographical names from Swedish to Croatian and from Croatian to Swedish

This paper deals with geographical names and problems that arise in their translation from Swedish into Croatian and from Croatian into Swedish in different text types. Geographical names or toponyms are the names of geographical objects and areas, such as the names of countries, cities, villages, streets, bridges, parks, squares, meadows, mountains, seas, lakes, bays and many other geographical objects. The purpose of this paper was to examine the difficulties that arise in translating geographical names, analyze them and give suggestions for possible solutions. The analysis of geographical names in this paper is divided into three main categories. When translating geographical names, the translator must keep in mind the type of text, the target group of readers and the function that geographical names have in the text.

Key words: geographical names, toponyms, Swedish language, Croatian language, translation